

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 2 | 2023

Tema: Livskvalitet

Klimavennlig jordbruk ♦ Møt Culturakunder ♦ 55 shades of green

 Cultura
Bank

Livskvalitet

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Foto: Stig Weston

I denne utgaven av Pengevirke hadde vi ikke på forhånd definert noe hovedtema, likevel slo det meg da jeg leste gjennom artiklene at flere av artiklene belyser aspekter av livskvalitet. Livskvalitet er noe vi ønsker oss ikke bare for menneskene, men for husdyrene, dyrene som lever vilt og hele økosystemene. Tore Jardar Wirgenes, som driver Virgenes andelsgård, har skjønnet dette. Han vet at for at laksen og muslingene i elven skal trives, så må gårdene langs elven drives slik at de ikke forurenser vannet. Aurora Marjalas reisebrev fra en sommerferie med Grønt Spatak på Skifterud gård forteller levende om erfaringene med gårdsarbeid og hvordan det øker respekten for den store innsatsen bøndene gjør med lokal matproduksjon. Livskvalitet er også kulturopplevelser og lek i fri-luft, representert ved Christinedal kulturbarnehage og Oslo Badstuforening. Og ikke minst filmen om Ola, som lever et rikt liv i Vidaråsen landsby.

Livskvalitet i alle økosystemene får vi bare hvis vi kan holde oss innenfor naturens tålegrenser, og da må forbruket bremses. En av de store synderne er klesproduksjonen, og vi har med flere innslag om dette temaet. Lappe.no, som mobiliserer sy-entusiaster til å ta på seg reparasjonsarbeid, og omtale av boken *Synlig reparasjon*, som er beregnet på deg som har lyst til å reparere selv. For ikke å glemme oppfordringen fra Framtiden i våre hender om å begrense kleskjøpet til fem nye plagg om året.

Litt økonomistoff må vi også ha med, Lars Hektoen bidrar med en artikkel om obligasjonenes rolle i økonomien og Ove Jakobsen har en ny artikkel i sin økonomiserie. Vi markerer i et portrettintervju at 55 av artiklene til Ove Jakobsen nå er kommet ut i bokform under tittelen *55 Shades of Green*.

God lesing!

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre åpenhet – innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna. Cultura Bank har en balanse på ca. 1,6 milliarder kroner. Det er 20 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 2/2023

ISSN 1399-7734/

Online: ISSN 1901-2020

Utgis av

Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon

Arne Øgaard (redaktør), aroegaa@online.no
Jannike Østervold, joe@cultura.no

Layout

Martin Helbo – martinhelbo.com

Opplag

3 800

Fra 2023 utgis bladet 2 ganger i året.
Neste gang mai 2024.

Frist

Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 20. mars 2024.

Trykk

Papirutgaven av Pengevirke produseres av
Rolf Ottesen AS på svanemerket trykkeri i
Norge. Papiret er godkjent for Svanemer-
ket, EU-Ecolabel og det er både FSC-serti-
fisert og PEFC-sertifisert samt ISO14001

Forside

I det gamle bindingsverkshuset holder
Christinedal kunst- og kulturbarnehage
til. Her får barna utfolde sine kunstneriske
evner gjennom kreative prosjekter, dans
og musikk.

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg
er forfatterne selv ansvarlige for. De er
dermed ikke nødvendigvis uttrykk for
redaksjonens synspunkter.

Bidrag til Pengevirke honoreres normalt ikke.

Abonnement på Pengevirke

Pengevirke finnes både på papir og i
elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i
elektronisk versjon på www.cultura.no/
pengevirke/abonnement.

For bestilling eller avbestilling
av papirutgaven, send e-post til
cultura@cultura.no.

Frivillig abonnementsavgift kan innbetales
til konto 1254.01.00177 eller med VIPPS til
#531405 (Pengevirke).

Trykksak
0241 0681

Innhold

Gårdsdrift i pakt med naturen	4
Oslos «hotteste» møteplass	6
Obligasjonenes rolle i økonomien	8
Yrende liv i gammelt kulturbbygg	10
Grønt Spatak Reisebrev fra Skifterud gård 2023	12
Smånytt	14
GAVB - et verdensomspennende banksamarbeid	16
Ola – en helt vanlig uvanlig fyr	18
Nytt fra Cultura Bank	20
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar: Simon Zadek	24
55 Shades of Green – Økologisk økonomi fra mange vinkler	26
Reparasjon, Bærekraft og Fornyelse: Møt Lappe	28
Aktuelle bøker	29
Kommentar: Vekstsmert	34

Gårdsdrift i pakt med naturen

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Tore Jardar Wirgenes, som driver Virgenes andelsgård, er femte generasjons bonde. Gården er sertifisert økologisk og dyrkes etter regenerative metoder.

REGNERATIVE METODER BYGGER OPP JORDSMONNET

Før Tore Jardar overtok var gården konvensjonelt drevet, med store maskiner, pløying, sprøyting og kunstgjødsel.

«Vi holder på å restaurere jorda ved hjelp av husdyra, fotosyntese og karbonkretsløp. Det har virkelig løst seg, vi har gode avlinger, som er helt på nivå med konvensjonelle avlinger, samtidig føler vi at vi gjør en forskjell, og at vi kan inspirere andre, både bønder og alle som er glad i mat, til å fortelle at det er en annen vei å gå enn den vi er lært opp til. Det gikk ikke opp for meg før jeg passerte 40 at det ikke bare handler om gården vår og økosystemet vårt.»

Gården er på 275 daa, og ligger i Larvik kommune, like ved siden av Numedalslågen. Beliggenheten gjør at gården er utsatt for flom. På de nederste flomutsatte områdene er det permanent dekke av gress. Der beiter dyrene etter et spesielt system, hvor kuer og høns daglig flyttes til nye områder. Gresset blir mat for ammekuer og høns og beitekyllinger, som får lov til å beite ute halve året. Først kommer kuene, som legger fra seg gjødsel. Så kommer fugler og sparker gjødselen utover. Saftig gress og protein fra insekter gir gode egg. Flittige gårdsarbeidere er også gjessene, som sørger for å holde potetåker og jordbær fri for ugress. Dette er positivt for både avling og karbonbinding, og jorda får en stor rotmasse, som fungerer som en svamp, som kan holde

på vann når det er mye av det og gi det gradvis fra seg når det er tørke.

«Det er viktig at dyrene våre ikke bare handler om kjøtt, de har en viktig funksjon i økosystemet på gården», sier Tore Jardar.

SYMBIOSE MELLOM LAKS OG SKJELL

«Vi er en del av et større bilde. Vi har en elv som går rundt oss, den starter på Hardangervidda og ender ut i Oslofjorden. Ut i den elva renner det både jord, gjødsel, kloakk og dyregjødsel på et nivå som er mye verre enn før. I denne elva finner du en av verdens største bestander av elveperlemusling, den er der for å rense elva. 50% av verdens bestand av disse muslingene er utenfor gården vår.»

Tore Jardar forteller at muslingbestanden er truet av forurensning og av at vannet reguleres altfor hardt til strøm, og han forteller videre om et helt spesielt samspill mellom muslingene og laksen.

«Numedalslågen er en vanvittig bra

lakseelv. Alle vil at det skal være bra forhold for laksen, men få vet at embryoene til elveperlemuslingen fester seg i gjellene på laksen, der de skal være i et halvt år. Laks som har hatt denne lille elveperlemuslingen, takler lakselusa mye bedre enn annen laks. Det er interessant – da er det ikke parasitt, det er en symbiose. Har du ikke laksen så har du ikke skjellene, og har du ikke skjellene så har du ikke laksen. Det handler ikke bare om økosystemet mitt, det handler om rent vann i dalen. Det handler også om fjorden.»

SPIS OSLOFJORDEN REN

«Det er en økosystemtjeneste vi leverer når vi produserer mat», sier Tore Jardar. «Det er ikke flåsete ment, men du kan faktisk dyrke og spise Oslofjorden ren – det er et fokus som er litt under radaren ennå. Det er ikke bare miljøperspektivet, men gjør du dette rett, får du en vanvittig bra klimaeffekt, og vi er mye bedre rustet hvis det er tørke eller flom. Været har forandret seg. Det er ikke noe

Tore Jardar Wirgenes. Foto: Scott Gilmour

Virgenes andelsgård ligger like ved siden av Numedalslågen. Foto: Oddleiv Apneseth

gjennomsnittssår lenger. Det er for vått, for tørt, for kaldt, for varmt. Det er der den regenerative delen er ganske avansert og lukker noen huller som kanskje finnes i det økologiske.»

MÅLING AV VITALITET

Det blir for enkelt å bare måle CO₂ i jordbruket. Virgenes gård blir også målt på vitalitet etter standard fra EOv (Ecologic Outcom Verification) fra Savory Institute.

«Vi er en av veldig få gårder som gjør en overvåking, vi blir sjekket hvert år – har den økologiske vitaliteten økt eller sunket? Det handler om større biodiversitet og større karbonfangst i det lokale økosystemet – det er spennende. Det er mange parametre – det handler om skorpen på jorden, telling av insekter, meitemarker, antall arter og mere.»

MIKROSLAKTERI

På Virgenes finner du verdens minste slakteri, som ingen andre i Norge og nesten ingen andre i Norden har maken til. Slakteriet ble finansiert med 1/3 tilskudd fra Innovasjon Norge, 1/3 egenkapital og 1/3 samlet inn gjennom CutluraFlokk, Cultura Banks plattform for folkefinansiering.

«Det å slakte på gården er det nesten ingen som gjør lenger. Tanken er at vi skal kunne klare å bruke alt, ikke kaste høna, og at vi også produserer haner, så vi har noe helt ekstraordinært. Vi slakter om høsten. Det er nesten bare å plukke dem fra åkeren. Det er veldig bra for dyrevelferden.»

ANDELSLANDBRUKET

Andelslandbruket er en måte å dele risiko mellom bonde og medlem, som er vinn-vinn for begge parter. Siden det ikke er noe fordyrende mellomledd, kan denne formen for delingsøkonomi gjøre både at bonden får riktig betaling, og at andelseierne får mat av høy kvalitet rimeligere enn i butikken.

På Virgenes kan du kjøpe en andel av gårdens produksjon for ett kalenderår av gangen. De som ønsker det har anledning til å bidra med arbeid, men det er ingen betingelse. Gjennom å delta aktivt i arbeidet kan du lære teknikker som du kan bruke hjemme i din egen hage.

LÆR OM REGENERATIVT LANDBRUK

Gården tar imot praktikanter, som får praktisk erfaring med teknikkene som brukes på gården, og de tar også imot frivillige gjennom wwoof-programmet (Worldwide Opportunities on Organic Farms).

«Vi har mange gode studenter som kommer hit og er her ett år av gangen og virkelig også både utfordrer oss og bidrar med ting de har lært. Vi har et samarbeid med en internasjonal økologisk landbruksskole. Studenter derfra får lov til å komme hit og drive en gård sammen med oss. Det er vi stolte av. Vi dyrker ikke bare mat, men nye økologiske, regenerative bønder!»

EN OPPFORDRING TIL DEG SOM KONSUMENT

Tore Jardar oppfordrer oss som forbrukere til å begynne å stille krav til maten vi kjøper.

«Vi må engasjere oss som forbrukere, borgere og nasjon – det er viktig å ha matjord i framtiden – vi skal dyrke mat i 1000 år til! Det vil påvirke produsentene hvis du som matkonsument stiller spørsmål og krav til butikken og bonden, Rekoringen eller andelslandbruket.»

www.virgenes.no

Les mer om måling av vitalitet:

www.savory.global/eov

✳ Tore Jardar Virgenes er kunde i Cultura Bank

Foto: Scott Gilmour

Oslos «hotteste» møteplass

✍ ARNE ØGAARD 📷 BECKY ZELLER/OSLO BADSTUFORENING

I Bjørvika skuer det mektige Munch-museet ned på byggeaktivitet og strømmen av turister. Men beveger du deg helt ut til fjordkanten møter du en gruppe små hus, som skiller seg ut ved sitt mangfold og ved at de ligger på flåter.

Hvert hus er en liten badstue, som drives av Oslo Badstuforening. Her, ytterst på Sukkerbiten, ligger det åtte badstuer, mens fem til ligger ved Langkaia, én på en liten øy i nærheten og to i Alnaelva, pluss en mobil badstue. Fram til 21. august i år har disse hatt 130 000 besøk. Blant disse er det én som kommer hver dag. I badstuforeningen er det 12 000 medlemmer, og medlemskap gir en god rabatt.

Mange setter utvilsomt pris på badstuvarmen og det å kunne bade i Oslofjorden hele året. Heldigvis er vannet nå langt renere enn det var i min ungdom. Skjønt etter dager med kraftig nedbør advares det mot å bade de neste 24

timene, men en kan kjøle seg ned med en kald dusj.

Norge har ikke den samme badstuetradisjonen som Finland, men interessen er åpenbart stigende. Noen av badstuene på Sukkerbiten er som de finske ved at de har lite lys utenifra, mens de fleste har store vinduer mot fjorden.

Å ta badstue er sunt, det oppleves som godt og kan også være sosialt. På fellesbadstu er det en alkoholfri møteplass. Ved at bekledningen er enkelt badetøy møtes en også på en slags likefot. De introverte kan trekke seg tilbake i en krok, men det er også gode muligheter til å komme i snakk med nye mennesker. Mange finner nye venner og noen til og med en livspartner. Du kan også reservere en badstue for familietreff eller vennegjengen.

Badstuene har også blitt et sosialt senter for nærmiljøet og andre som føler seg tilknyttet, ved at de arrangerer årstidsfester og kulturkvelder. Spesielt Sankthansfeiring er populær med bål og dans rundt maistangen.

BÆREKRAFT

Den første badstuen ble bygget av drivved. Den heter Måken og ligger fortsatt blant de åtte. I de resterende er det også brukt mye gjenbruksmaterialer, men de er innkjøpt fra forhandlere og ikke funnet i strandkanten. De fleste badstuene er vedfyrt med ved fra norsk Finnskog. Vedfyring kan være problematisk i byområder på grunn av sotpartiklene, men dette er løst ved at det er installert sotfangere. Noen av disse er finansiert av Cultura Gavefond.

Tømmervegger bidrar både til isolasjon og et godt innemiljø i noen av badstuene. Gjenglemte håndklær og drikkeflasker får en grundig vask og kan brukes på nytt.

ANARKISTER OG BYRÅKRATER

Det hele startet i 2016. Da hadde medlemmer fra Utenriksdepartementets isbaderklubb møtt noen anarkister, som var i ferd med å bygge Måken. Byråkratene hjalp til med å skrive nødvendige søknader, og dermed var de i gang. Nærmest på spøk sendte de en søknad

En rolig stund på flåtekanten

Hopp fra badstuetaket

til Sparebankstiftelsen om å få to millioner til å bygge en ny badstue. Til stor overraskelse og glede ringte de en dag fra stiftelsen og beklaget at de bare kunne få en million. Dette var tilstrekkelig til å bygge den første arkitekttegnede badstuen Skarven, og siden har det bare gått fremover. Neste prosjekt er å bygge en badstue som er universelt utformet og blant annet tilpasset rullestolbrukere.

I dag har badstuene 25 årsverk fordelt på 46 ansatte, og blant disse finner vi mennesker av 13 ulike nasjonaliteter. Å være badstuemester er et populært yrke, som er basert på intern opplæring. Får du ansvaret for et helt badstuområde, kan du avansere til flåtesjef. Øverste leder og hovedadministrator er generalsekretær Ragna Marie Fjeld. Hun valgte dette sosiale og kreative yrket fremfor en fortsatt karriere som byråkrat i Uten-

riksdepartementet. Innholdet i denne artikkelen er bygget på en omvisning og en hyggelig samtale med henne på toppen av badstuen Albatrossen. Solen skinte mens vi så utover fjorden og en unggutt hoppet flere ganger vannet fra badstutaket.

✳ Oslo Badstuforening er kunde i Cultura Bank

Ragna Marie Fjeld, generalsekretær i Oslo Badstuforening

Å ta badstue er bra for helse og humor.

Obligasjonenes rolle i økonomien

✍ LARS HEKTOEN

Tidligere banksjef i Cultura Bank, Lars Hektoen, har tatt utfordringen med å forklare Pengevirkes lesere hvilken rolle obligasjonene spiller i økonomien, og hvorfor det gikk galt med Silicon Valley Bank og Credit Suisse.

Bankenes rolle i økonomien er velkjent. De mottar innskudd fra folk og bedrifter og låner ut disse pengene til ulike formål, mest boliglån til private og driftskreditter til bedrifter.

Mindre kjent er det som kalles obligasjoner. Ordet obligasjon kan enkelt oversettes med forpliktelse. I økono-

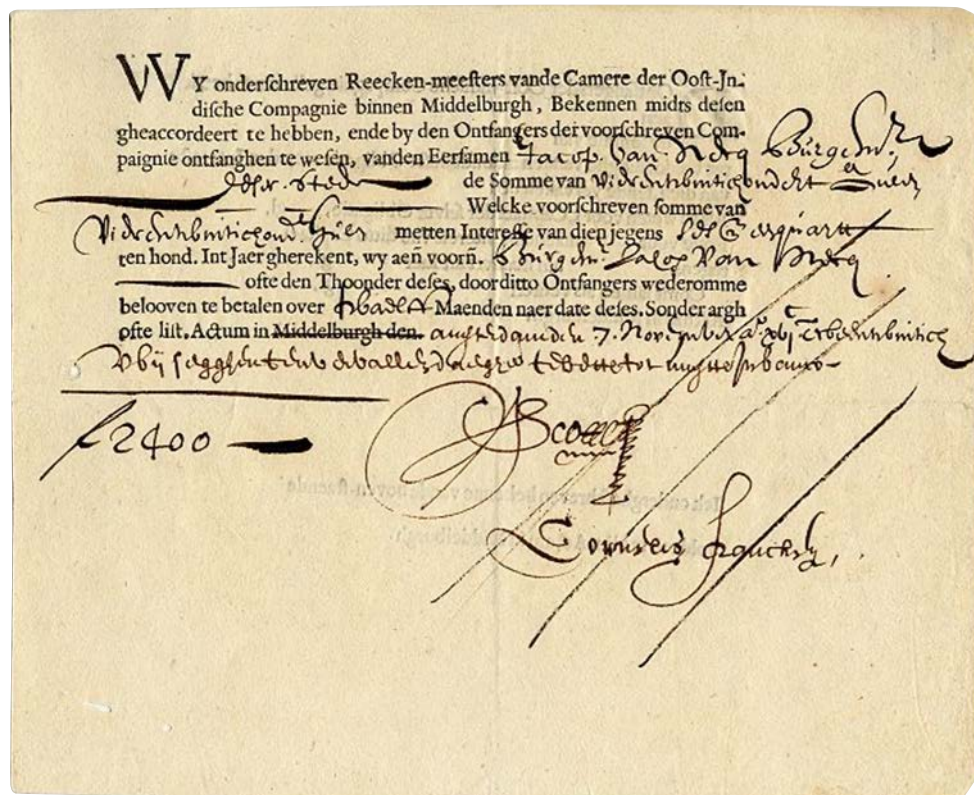
misk sammenheng en forpliktelse til å betale ut et definert pengebeløp i en definert tidsperiode. På engelsk brukes ordet bond. Et annet uttrykk som ofte brukes er «fixed income», noe som henviser på obligasjonens forhåndsdefinerte betalinger, fast rente og varighet.

Som eksempelet nedenfor viser, (bilde av en nederlandsk obligasjon fra 1622) er ikke dette noe nytt fenomen. Til alle tider har det vært utstedt gjeldsbrev, som kunne være mer eller mindre omsettelige. I dag brukes obligasjon som betegnelse på et omsettelig verdipapir med løpetid på ett år eller mer. Verdens største låntaker i dette markedet er USA. Når store bedrifter, som Equinor eller Norsk Hydro, låner penger,

er det obligasjonsmarkedet som gjelder, bankene spiller en mindre rolle.

For å oppsummere: Definert løpetid, f.eks. 5, 10 eller 30 år. Fast rente hele løpetiden. Så finnes det selvfølgelig alle mulige variasjoner av dette. Mer vanlig i nyere tid er obligasjoner med variabel rente (floating rate notes) eller obligasjoner med mulighet til tidligere oppsigelse fra låntakers side (call opsjon). Mulighetene er mange, og finansmarkedene er som kjent særs kreative.

Renten som mottas, årlig eller oftest kvartalsvis eller halvårlig, kalles ofte kupong. Gamle obligasjoner hadde fysiske kuponger, som var festet til verdipapiret, og som måtte klippes av og presenteres låntaker for å motta rentene.

En person som levde av renteinntekter, ble nedsettende kalt en kupongklipper. Som så mye annet er obligasjonsmarkedet i dag elektronisk, men ordet kupong henger igjen.

Obligasjoner prises i forhold til låntakers kredittverdighet. Staten regnes ofte som den sikreste låntaker, og renten på en statsobligasjon er referansepunktet (benchmark) for prisingen av obligasjoner utstedt av mindre kredittverdige låntakere. Internasjonalt er det prisen på US Treasury Bonds som gjelder. Renten angis da som T+. For å oppnå gode betingelser i dette markedet må bedrifter kredittvurderes av såkalte rating firmaer som S+P, Moodys eller Fitch. AAA er best, ned til BB, lavere rating kalles ofte søppel, eller «junk bonds», litt penere sagt «high yield».

For en investor som har oppsparte midler, kan kjøp av en obligasjon gi en forutsigbar inntekt over et gitt antall år. Jo høyere kredittverdighet, desto lavere rente er det som gjelder. Høy rente er lik høy risiko i dette markedet.

Normalt øker også renten med økt varighet på obligasjonen. Vi sier at avkastningskurven er positiv. I perioder med innstramninger i pengepolitikken, som vi opplever i disse dager, kan kurven bli negativ. 3. august var renten for amerikanske statsobligasjoner på 1 år 5,54% mens 10 årsrenten lå på 4,20%. I Norge lå 1 års statsrente på 4,2% mens 10-årsrenten var 3,93%.

Tilbake til vårens lille bankkrise der renter og obligasjoner spilte en utløsende rolle. Obligasjoner med fast rente og løpetid vil variere i pris ut fra endringer i dagens markedsrente. Det er bare ved utstedelse at en obligasjon vil ha pari kurs. Dersom renten på dag 2 endres, vil også prisen på verdipapiret (obligasjonen) endres. Rent teknisk skjer dette gjennom neddiskontering av de fremtidige rentebetalinger frem til forfall

med dagens rente for tilsvarende periode. Ved høyere rente faller den neddiskonterte verdien, ved lavere rente stiger verdien (kursen) på obligasjonen.

Normalt har banker mest utlån der renten kan justeres opp i takt med markedsrenten. Det er dette vi som låntakere nå føler på kroppen. I tillegg har bankene den luksus at de kan tillate seg å heve innskuddsrenten noe mindre og dermed øke sine inntekter i tider med renteoppgang. Dette til manges ergrelse. En bank som har mer innskudd enn den klarer å låne ut, er henvist til å plassere midler i obligasjonsmarkedet. Og, som vi var inne på, vil renten være høyere ved lengre varighet på plasseringene. Dermed oppstår en ubalanse mellom innskudd som kan tas ut på dagen og plasseringer med lang varighet og faste renter.

Silicon Valley Bank hadde store innskudd fra profesjonelle kunder og store investeringer i langsiktige fastrente-obligasjoner. Sentralbankens rentehevinger førte med seg kursfall og tap i obligasjonene banken hadde investert i. Kunder som så dette, ble nervøse og ønsket å ta ut pengene (i

USA var innskuddsgarantien begrenset til \$ 100 000). For å skaffe penger, måtte banken selge obligasjoner med stadig større kurstap. Etter hvert som panikken grep om seg, måtte myndighetene gripe inn og stenge banken. Silicon Valley Bank ble overtatt av en større og mer solid bank, myndighetene utvidet innskuddsgarantien slik at alle innskyttere, uansett beløp ikke tapte noe. Bankkrisen var avverget, men hadde ringvirkninger både i USA og internasjonalt. I Sveits førte uroen til at den nest største banken, Credit Suisse, ble overtatt av sin storebror UBS. JP Morgan overtok i USA First Republic Bank, en annen regional bank, som var i tilsvarende vanskeligheter.

Obligasjoner spiller i dag en vel så stor eller til og med større rolle i finanssystemet enn bankene. Den største aktøren i markedet er US Treasury, som finansierer de enorme amerikanske budsjettunderskuddene.

Volumet av obligasjoner utstedt av US Treasury er astronomiske 25 billioner USD (12 nuller). Hovedvaluta i det internasjonale obligasjonsmarkedet er US dollar, også for ikke-amerikanske låntakere, men euroen brukes også i utstrakt grad. En norsk utsteder vil ofte sikre lånet mot norske kroner gjennom en valuta- og rentebytteavtale (swap).

Et velfungerende internasjonalt finansmarked er avhengig av tilliten til USA og US Dollar. Spillet om det såkalte gjeldstaket, som årlig må godkjennes i Kongressen, kan så tvil om denne tilliten Kan USA virkelig misligholde sine lån? Et uvirkelig scenario vil mange si. Men hvis det skjer, vil dollarens hegemoni som internasjonal reservevaluta være i spill, og det er vanskelig å forutsi de økonomiske konsekvensene av dette. Et vel fungerende obligasjonsmarked og et sunt bankvesen er de viktigste bærebjelkene i finanssystemet.

Yrende liv i gammelt kulturbygg

✍ ARNE ØGAARD 📷 CHRISTINEDAL KUNST- OG KULTURBARNEHAGE

Kreative prosesser fremmer mestring og sosiale ferdigheter.

Dette er visjonen til Christine-dal kunst- og kulturbarnehage.

Bryn senter ligger like ved støyende E6, som slynger seg rundt Oslo. Men like bak senteret finner jeg en lang trapp, som bringer meg opp i en rolig eplehage. Rundt trærne og i en stor sandkasse leker grupper av barn, og lenger innover møter jeg en rekke av barnevogner hvor håpet er at de minste skal få seg en blund. Innerst i hagen ligger et bindingsverkshus fra 1901. Det var den tidligere fritidsboligen til Harry Fett, en kjent kulturpersonlighet, som i tillegg til å skrive bøker og artikler og arbeide på Folkemuseet også ble riksantikvar, en stilling han hadde fra 1913 til 1946. I huset hadde han 40 000 bøker og en egen sal med malerier av Christian Krogh, og rundt om i huset var også en rekke andre kunstnere representert. Han var blant annet venn med malerne Henrik Sørensen og Oluf Wold-Torne, og det ble både malt og festet i huset. I tillegg overtok Harry Fett familiens takpappfabrikk hvor han ble kjent for sine sosiale tiltak for arbeiderne.

BARNA SLIPPER INN

I dag er det barnehage i huset, med tre avdelinger oppkalt etter bildet som er skapt på stedet. Måneskinn (1-2 år), Kastanjetreet (2-3 år) og Moloen (3-6 år). Daglig leder er Ane Kvernaas, som

opprinnelig drev en familiebarnehage. Men som utdannet barnehagelærer ønsket hun å starte med noe større. Å etablere seg i dette spesielle og fredete huset ble en lang prosess. Brannforskriften stilte strenge krav, og den private eieren som hadde overtatt eiendommen, var mest opptatt av sin egen profitt, men i 2009 var de klare til start, og i 2010 var det full drift. Senere kjøpte Fett-familien huset tilbake gjennom Fett Eiendom. De så med glede på og støttet opp om kulturbarnehagens intensjoner. Fett Eiendom tok opp lån til eiendommen i Cultura Sparebank.

Ane har stor tro på betydningen av at alle barn får utviklet sine kunstneriske evner. Det er grunnlaget både for å kunne delta i fellesskap og det å utvikle sin egen individualitet. Utgangspunktet for kreativiteten er sansing, det vil si å bli kjent med den konkrete virkeligheten. Barnehagen har derfor et lager av ulike materialer.

PROSJEKTARBEID

Arbeidsformen er prosjektarbeid, og et prosjekt kan være kortvarig eller vare et helt år. Et prosjekt med leire kan begynne med at barna får kjenne på ulike typer leire, og i det videre arbeidet er det prosessen og ikke resultatet som er det viktige. Her er det stort rom for barnas eget initiativ, og barn og voksne arbeider sammen.

Jonas, en av de syv pedagogene, er også utdannet i billedkunst og tredimensjonal kunst. Aurora er utdannet

dansepedagog, og dans og musikk er sentralt i barnehagens hverdag. Det finnes både en dansesal og et musikkrom med mye moderne lydutstyr. Her er det også en scene hvor det blant annet kan vises skyggeteater, og hele barnehagen kan samles til ulike fremvisninger.

ET SUNT HJEM

Opprinnelig var dette et hjem, og Ane er opptatt av at hjemmeatmosfæren skal beholdes. Det er bilder på veggene og mange rom av ulike størrelser.

Maten er sunn, og for det meste økologisk og kortreist, og barna er med i matlagingen. Enkelte dager kommer kokken Guttorm med varm mat. Det er viktig at barna får kjenne på, lukte og smake på nye matvarer, men ingen tvinges til å spise opp. Bursdagsfeiringer foregår uten is og søte kaker.

En dag i uken er barna ute på tur. De minste drar ofte til det nærliggende Østensjøvannet for å hilse på endene. De eldste har en egen plass i skogen hvor de kan følge årstidens skiftninger.

En gang i måneden tar de T-bane eller buss for å utforske Oslos kulturverden.

Totalt er det 60 barn i barnehagen og 15 ansatte i tillegg til Ane. Det er ventelister for å komme inn.

Barnehagen følger målene til Oslo kommune, men har klart å gi dem sitt eget kulturelle særpreg.

✳ Fett Eiendom AS er kunde i Cultura Bank

Grønt Spatak

Reisebrev fra Skifterud gård 2023

✍️ AURORA MARJALA

Aurora Marjala har bodd det meste av livet sentralt i Bergen. Både hun og barndomsvennen Viktor drømmer om et småbruk i framtiden. I dette reisebrevet forteller Aurora om opplevelsen sin på Skifterud gård hos bøndene Gaby Larsen og Rupert Derben i Telemark.

KLARE FOR ET SPA'TAK

Søndag den 24. juli møttes jeg og Viktor i Veggli sentrum. Vi ankom fra ulike destinasjoner, men som ved et lykketreff var bussene våre fremme nesten akkurat på samme tid. Nå hadde vi ti dager sammen på Skifterud gård foran oss og visste ikke mye om hva som ventet oss. Vi hadde selvfølgelig fått vite en del om opplegget gjennom Magnus, som var koordinator for Grønt Spatak, og gjennom en helg som ble arrangert om våren hvor årets spatakister møttes og lærte om norsk landbruk. Men verken jeg eller Viktor hadde tidligere erfaring med livet på gård, vi er barndomsvenner og begge sentrumsbarn fra Bergen. Likevel har vi begge en drøm om en gang å drive et småbruk, eller i hvert fall dyrke grønnsaker i hagen og ha et par frittgående høns på tunet når vi en gang i fremtiden skal slå oss ned et sted.

MANGE SPENNENDE PROSJEKTER

Jeg hadde snakket med Gaby på telefonen for et par måne-

der siden, hun som sammen med Rupert driver gården vi skal få lære å kjenne i de kommende dagene. Hun skulle plukke oss opp i Veggli, og med søkende blikk lette jeg etter en som kunne matche det bildet jeg hadde forestilt meg av henne under telefonsamtalen. En liten dame med vilt gråhvitt hår, med ullgenser og gule bukser var på vei inn i butikken, det var henne!

Etter 45 minutter i bil på veier som slynger seg gjennom det typisk norske, kuperte landskapet av bakker og elver og trær, kom vi frem til Skifterud i Tinn i Øvre Telemark. Jeg og Viktor skulle tilbringe nettene i en tipi, hvor Gaby og Rupert hadde bodd i flere år, og Gaby hadde født et barn. Det var en bålgrøp i midten og en justerbar åpning i duken, som vi skulle plassere i forhold til vindretningen. Vi la fra oss bagasjen her og kom inn i hovedhuset til duften av vegetariske burgere og hjemmelaget brød, som en tysk praktikant hadde stelt i stand. Hun skulle vise seg å fortsette å diske opp med god mat gjennom hele perioden vi bodde her.

Morgenen etter var vi med i fjøset og fikk forsøke oss på å melke geitene på gården. Det bodde ti geiter her, hvorav det var én pensjonist, ett kje som skulle mates med melk hver morgen, én mannlig geit (som var den eneste uten horn) og fire som skulle melkes. Melkingen var vanskeligere enn vi begge hadde trodd, det gjaldt særlig de geitene med små jur. Vi fortsatte likevel å være med i fjøset nesten hver morgen, og mot slutten gikk det mye bedre enn det hadde gjort til å

begynne med. En spatakist som også hadde vært her i fjor, hadde denne sommeren fått stålkontroll på fjøsstellet.

Vi fikk også være med på mange spennende prosjekter under oppholdet vårt. Den første dagen var vi med på å lage kimchi, hvor hovedingrediensen var ugress fra hagen. Dette var planter som hadde sneket seg inn i åkeren, men som hadde vist seg å være spiselige og derfor fikk bli værende. Vi fikk også være med på å lage brunost, som var en utrolig spennende prosess. Alt ble gjort på gamlemåten, vi brukte et redskap som kontinuerlig måtte sveives for å skille melken fra fløten, og kokte mysen i en stor jernkjele på vedfyrt ovn ute i hagen. Gjennom å se hele prosessen, og hvor tidkrevende og nøyaktig arbeidet med slike produkter er, har vi nå fått en større forståelse for verdien av dem.

KJENNE KLIMAENDRINGENE PÅ KROPPEN

Jeg har lært mye i løpet av disse ti dagene på Skifterud gård. Det har vært utfordrende, spennende og fint. I tillegg til det jeg har nevnt tidligere har vi plukket sopp og bær, hentet inn høy, luket ugress, laget god mat, matet høns, spilt kort og hatt gode diskusjoner og samtaler med gode mennesker. Lærdommen har vært både konkret og abstrakt. Istedenfor å utdype mer vil jeg oppfordre til å reise ut og erfare den selv. Vær frivillig på en økologisk gård neste sommer, og opplev verdien av det som selges i butikkene, kjenn klimaendringene på kroppen og få økt respekt for bøndene, som jobber fra de står opp til de går og legger seg, for en litt bedre verden. 💧

Er du mellom 16 og 30 år og vil prøve deg på gårdsarbeid sommeren 2024?

Grønt Spatak ble opprettet i 1993 og er et samarbeid mellom Natur og Ungdom og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Prosjektet er finansiert av Norske Felleskjøpet, Tine og Miljødirektoratet.

Eira Hugbro, ny koordinator for Grønt Spatak forteller:

«Jeg har gjort feltarbeid i et regnskogområde i Ghana, og studert hvordan klima påvirker jordbruket i regionen. Etter oppholdet fikk jeg øynene opp for hvordan klima og jordbruket henger sammen i et globalt perspektiv, og spørsmålene rundt miljøvennlig og solidarisk jordbruk. Jeg håper mange melder seg på Grønt Spatak sommeren 2024. Sammen skal vi jobbe for en bærekraftig matproduksjon på norske ressurser!»

Les mer og meld deg på Grønt Spataks nettsider. Påmelding skjer fra 1. januar 2024, frem til 1. mai 2024

www.spatak.no eirah@nu.no

Klar til å sveive slipesteinen

Melkingen gikk bedre etterhvert

Smånytt

5 plagg i året

Vi kan gjøre en viktig innsats for klimaet og miljøet ved å kjøpe færre nye klær. Framtiden i våre hender har en utfordring til oss! De forteller at tyske forskere har laget et regnestykke på hvor mye klær som er nok til å dekke behovene våre, samtidig som det holder oss innenfor klimamålene. 5 nye plagg i året var deres konklusjon. I tillegg kan du kjøpe brukte klær, sko, undertøy og sokker. Hvis du mener at du kan forplikte deg til å kjøpe maks 5 nye plagg gjennom det kommende året, så gå inn på nettsidene til Framtiden i våre hender og støtt opp om 5 plagg-kampanjen.

www.framtiden.no/kampanjer/5plagg_utfordringen

Orangutang – symbolgave

I nettbutikken til Regnskogfondet finner du mange fine gaveideer. Blant annet symbolske gaver til støtte for Regnskogfondets arbeid, der du får tilsendt et gavebevis på e-post. Når dette bladet kommer ut, er det ennå lenge til jul, men dette gavetipset kan være aktuelt hele året. På indonesisk heter orangutangen «mennesket fra skogen», og mennesket deler 97 % av sitt DNA med den. I dag finnes den store menneskeapen bare på øyene Borneo og Sumatra. Hele 86 % av orangutangene på Borneo har blitt utryddet på få år. Ved å støtte Regnskogfondet bidrar du til å passe på det som er igjen av hjemmet til orangutangen.

www.regnskog.no/no/nettbutikk/produkt/orangutang

Miljøagentene

Miljøagentene er barnas miljøorganisasjon, som har mange lokallag rundt om i landet. De gjør et stort og viktig arbeid med å lære barn om hva de kan gjøre for klima og miljø. På nettsidene til Miljøagentene finner du blant annet aktivitetsark med eksempler på aksjoner som du kan gjøre for miljøet og klimaet.

Lokallagene organiserer mange spennende aktiviteter. For eksempel ART WORKSHOP – Kunst av plastsøppel fra havet, som blir holdt i Stjørdal 18. november. Da kommer kunstnerduoen Prestaard/Anderson, som har vært på turne rundt landet gjennom den kulturelle skolesekken, med workshop om hvordan man lager kunst av plastsøppel fra havet.

www.miljoagentene.no

Foto: Jonny Nordskog

Gjør Norge villere!

WWF Verdens naturfond oppfordrer oss til å gjøre Norge litt villere, så villbier og sommerfugler kan overleve. Én av tre biarter er på rødlista for truede arter. Du kan bidra ved å gi litt av hagen tilbake til naturen eller plante pollinatorvennlige planter på balkongen, i bedet eller i fellesområdet til borettslaget. Biene og humlene liker ville blomster som får vokse fritt. WWF-Norge har samlet mange gode tips, som du kan ta med deg når du skal planlegge neste sesongs innsats i hagen.

www.wwf.no/gjor-norges-hager-villere

Foto: Shutterstock

Fremmede arter kan skade norsk natur

Fremmedartslista 2023 ble lansert av Artsdatabanken i august. Der er omtrent 2400 fremmede arter vurdert ut fra hvilken økologisk risiko de utgjør for naturmangfoldet i Norge. Det forventes at et stadig varmere klima vil føre til at flere arter vil bli i stand til å etablere seg i norsk natur på sikt. Arter som nå har fått fotfeste er sandfirfisle og havnespy. Pukkellaksen er en annen art, som har fått mye oppmerksomhet i den senere tid. Fremmede arter kan påvirke truede norske arter og påvirke naturtyper, og en del kan krysse seg med ville arter og skape genetisk forurensning.

www.artsdatabanken.no

Foto: Christoph Caina, Creative Commons BY 3.0

Livskvalitet for eldre

I Danmark har seniorbofellesskap eller «oldekolle» allerede lenge vært populært. Det gir trygghet i hverdagen, man kan dele på husarbeid og få noen å gå tur sammen med. I Norge har boligfellesskap for eldre først og fremst vært brukt for personer som har en form for funksjonsnedsettelse, men dette er kanskje i endring?

Norges befolkning blir stadig eldre, og de neste 20 årene blir det 250 000 flere over 80 år! NTNU har laget en podkast om dette – «Hvor skal vi bo som gamle når det er færre som kan passe på oss?» Arkitektprofessor Eli Støa ved NTNU kan fortelle at boligkomplekser med deling av kjøkken og hage blir mer og mer populært.

www.gemini.no/2023/09/kollektiv-for-eldre-blir-mer-og-mer-populaert

Foto: Shutterstock

GAVB - et verdensomspennende banksamarbeid

Cultura Sparebank er en bank som formidler lånepenger til samfunnsnyttige prosjekter. Tilsvarende banker finnes i en rekke andre land, og disse bankene samarbeider i nettverket Global Alliance for Banking on Values (GABV).

Disse bankene er ikke like, de er tilpasset situasjonen og lovgivingen i de ulike landene, men de arbeider alle ut fra følgende seks grunnprinsipper.

1. Bankene skal ikke bare unngå negative prosjekter som tobakk og våpen, men bidra positivt i samfunnet både når det gjelder det sosiale, miljøet og økonomien.
2. Bankene skal arbeide innenfor realøkonomien og ikke spekulere i finansøkonomien.
3. Arbeide for langvarige kunderelasjoner gjennom å møte mennesker direkte for å forstå deres prosjekter og risikoen som følger med.
4. Ha et langsiktig perspektiv og være motstandsdyktig mot ytre trusler, men samtidig være bevisst at ingen er immune mot alle farer.
5. Gjennomsiktighet i styring og rapportering.
6. Ny bankkultur. I det indre arbeidet og opplæringen vektlegges ikke bare banktekniske ferdigheter, men også forståelsen for bankens misjon i en sosial og miljømessig sammenheng.

Disse verdiene kan samordnes under det tre bunnlinjene for «People, Planet and Prosperity» Prosperity betyr i denne sammenhengen at bankene skal ha en økonomi som sikrer forsvarlig drift, og ikke maksimal avkastning til eiere og investorer eller den høyeste renten til innskytterne. Målet er å skape maksimal verdiskaping i samfunnet. Dette er å gå imot den grådighetskulturen som

virker destruktivt i både det lokale og den globale utviklingen, og bare ved sitt eksempel kan disse bankene bidra til holdningsendring og utvidet verdisyn.

Sist vi skrev om GABV i 2017 var det 39 banker og 24 millioner kunder. I dag er det 70 banker fordelt på 45 land. Det er 60 millioner kunder og til sammen 80 000 medarbeidere.

STØRST ER IKKE BEST

Daglig hører vi om de store internasjonale selskapene, og det vi hører er ikke alltid like positivt. Ifølge den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO kan små og mellomstore bedrifter bidra mest til å øke de sosiale forbedringene.

Disse bedriftene står for 2/3 av arbeidsplassene på verdensbasis. Europeiske GABV-medlemmer som Banca Etica (Italia), Triodos Bank (Nederland, Belgia, Storbritannia, Spania og Tyskland) og Merkur (Danmark) samarbeider med det Europeiske investeringsfondet om å gi garantier for denne typen virksomheter.

MOT DISKRIMINERING

Mange av disse bankene har en målsetting om å redusere ulike former diskriminering.

Det finnes fortsatt 70 land hvor kvinner ikke kan åpne en bankkonto eller få

tilgang til lån. Dette til tross for at 1/3 av små næringsvirksomheter er drevet av kvinner, og i Latin-Amerika dreier det seg om halvparten av virksomhetene. En undersøkelse GABV har gjort i disse landene viste at kvinner får mindre tilgang på kreditt enn menn til tross for at de er bedre tilbakebetalere, håndterer risiko mer ansvarlig og investerer mest i utdanning. Studien viste at det å bidra til å styrke kvinnes tilgang til kreditt ville bidra positivt i samfunnsutviklingen. Små og mellomstore bedrifter i Latin-Amerika har til sammen et udekket finansieringsbehov på 98 milliarder

dollar. GABV-medlemmet i Colombia, Banco Mundo Mujer (Kvinnenes verdensbank), er en av dem som vil bidra til å endre denne skjevheten. Også BRAC Bank i Bangladesh og Bank of Palestine har spesielle lån til kvinnelige entreprenører.

I følge US Federeal Reserve ble 45 % av afroamerikanernes lånesøknader avslått, 31 % av de latinamerikanske og 18 % av de hvite søkerne. For å bidra til å rette opp denne skjevheten ble City First Bank opprettet i Washington DC på nittitallet. Den arbeider spesielt med finansiering for afroamerikanere i lavinntektsområder. Broadway Federal Bank i Los Angeles har bygget opp den

største banken i USA som er ledet av svarte. Grasrotbevegelsen #BankBlack-movment ønsker å påvirke samfunnsutviklingen ved å støtte opp om bankene som er ledet av afroamerikanere.

NOEN SPESIELLE EKSEMPLER

Bankene som er nevnt under driver en allsidig bankdrift, men fremhever seg ved sine spesielle satsningsområder.

Bank of Palestine arbeider for å styrke palestineres tilgang til vann og elektrisitet i de palestinske områdene gjennom blant annet å finansiere solpaneler på Gazastripen. Det er viktig i en situasjon hvor israelernes aksjoner ofte bidrar til strømbrudd for store deler av befolkningen.

Finca DRC er en liten bank i Kongo som er i jevn vekst. Den arbeider for økt miljøbevissthet og finansierer blant annet treplanting. De har også sponset og gitt opplæring til blinde tiggersker i Kinshasa slik at de kan skaffe seg en inntekt ved å selge matvarer.

Banco Populare Honduras vurderer drivhusgassutslippene i alle sine utlån.

ESAF i India arbeider for transpersoners rettigheter og har en egen spesiell god kontoordning for denne gruppen.

Amalgamated Bank i New York registrerer all våpenhandel og rapporterer mistenkelig tilfeller til myndighetene.

Vancity i Canada har et program for å utdanne urfolksskvinner til å arbeide i den grønne økonomien. De utdannes til å arbeide med geotermisk teknologi og varmepumper. På disse områdene er det i dag mangel på faglært arbeidskraft i Canada.

Mer informasjon finner du på gabv.org

Foto: Ragnhild Nøst Bergem

Ola – en helt vanlig uvanlig fyr

✍ ARNE ØGAARD

«Man kan være selvstendig når man er trygg på seg selv i et kollektiv»

Ragnhild Nøst Bergems filmportrett av Ola Henningsen er en gripende forestilling. Gjennom innblikk i et uvanlig liv får vi del i helt grunnleggende menneskelige verdier.

I oppveksten opplevde Ola at han alltid var sist. På skolen lærte han senere enn de andre, og han hevdet seg ikke i noen form for idrett. Dette kompenserte han ved å fremstå som klovn, men han innrømmer at han også kunne være vanskelig. Mye av ungdomstiden ble tilbrakt foran tv-skjermen.

For foreldrene var det åpenbart at han ikke kunne klare seg alene i livet, og de foreslo at han kunne flytte til Camp-hill-landsbyen Vidaråsen i Andebu. I en alvorssamtale begrunnet de dette med at de ikke ville at han skulle bli en byrde for sine søsken når de ikke lenger kunne ta seg av ham. Ola var skeptisk til dette. Han syntes menneskene på Vidaråsen virket merkelige, men gikk likevel med på forslaget.

På Vidaråsen er ikke Ola en byrde, men snarere en ressurs

med sin humor og sin omtanke for andre mennesker. Om han fortsatt tenker langsomt så tenker han klokt, og han er ikke hemmet av frykt for å uttrykke det han opplever som vesentlig. I filmens mange nærbilder kan vi glede oss over mange av Olas refleksjoner over livet. Han snakker rett ut i et enkelt språk, men det han sier kan de fleste oppleve som helt vesentlig.

ET LIV I FELLESSKAP

Vidaråsen er en landsby som ligger omgitt av natur. Det bor ca. 150 mennesker der, og de er en blanding av såkalt normale og det Nils Christie kalte ekstraordinære mennesker. De siste mangler noen evner som gjør at de ikke kan klare seg selv i vårt effektive samfunnsmaskineri, men de kan ha utviklet helt andre egenskaper. Skjønt Ola skiller seg nok ut med sine klare refleksjoner.

Mange tilbringer hele eller det meste av livet på Vidaråsen, mens en del ungdommer er innom i ett år eller to for å gjøre en innsats og for å bli bedre kjent med seg selv og dette

Foto: Sigurd Hetland

Ragnhild forteller om Ola

Ragnhild og Ola ved butikken.
Foto: Einarfilm

Fra visning for Vidaråsen-representantskapet. Foto: Ruben Khachatryan

spennende samarbeidsprosjektet hvor sosialt og kulturelt liv prioriteres høyt i tillegg til økologisk bærekraft. Gjennom små glimt får vi innblikk i livet i landsbyen. Vi får bli med inn i bakeriet, veveriet og de andre verkstedene, og i maleverkstedet ser vi hvordan Ola blir portrettert. Vi får også bli med inn i fjøset og i arbeidet på åkrene. Vi får delta i fellesmåltider, bursdagsfeiringer og det frodige kulturlivet, men også være med på et kurs i rengjøring.

En av de gripende scenene er når Ola skal fremføre et pianostykke på en fest, men ikke får det til. I løpet av kvelden bestemmer han seg for å gjøre et nytt forsøk sammen med sin hjelper, og da lykkes det.

Ola forteller at han har lært mye av menneskene i landsbyen, og at man i felleskapet deler alt av gleder og sorger og oppturer og nedture. Ragnhild Nøst Bergem har fulgt Ola gjennom ni år, og etter endt fremvisning er jeg ikke den eneste som har opplevd glede og er takknemlig for at hun har laget denne dokumentarfilmen. Filmen er nå på vei ut i verden gjennom en rekke ulike kanaler.

Camphill

Camphill Landsbystiftelse i Norge er en ideell stiftelse, som tilbyr helhetlige bo- og arbeidsfellesskap for unge og voksne med særlige omsorgsbehov. Landsbyene skal gi beboerne en trygg livssituasjon hvor de kan ta egne valg, få god omsorg, et meningsfylt arbeid og et rikt kulturliv. Det er seks slike landsbyer i Norge:

- Vidaråsen Landsby i Sandefjord, Vestfold
- Hogganvik Landsby i Vindafjord, Rogaland
- Camphill Solborg i Ringerike, Viken
- Jøssåsen Landsby i Malvik, Trøndelag
- Camphill Rotvoll i Trondheim, Trøndelag
- Vallersund Gård i Ørland, Trøndelag

camphill.no

Cultura Bank har gitt lån til en rekke ulike prosjekter i flere av Camphilllandsbyene.

Banksjefens hjørne

JANNIKE ØSTERVOLD

Foto: Stig Weston

Under Økouka arrangerte Cultura Bank en debatt med tema «Den grønne antikapitalismen». Det kan kanskje synes som en merkelig tittel på et arrangement i regi av en bank. For meg gir det assosiasjoner til noe av det grunnleggende ved Cultura Bank – at vi ser på penger ikke som et middel til å skape flere penger, men til å skape livskvalitet. Og hva trenger vi for å oppleve livskvalitet? Etter at vi har dekket de grunnleggende materielle behovene er det andre forhold som spiller inn – det å kunne å bety noe for andre, å være aktiv, å kunne utvikle sine evner og oppleve mestring, trygghet og fellesskap.

Fra venstre: Christian Dyresen, Jannike Østervold, Ove Jakobsen, Ole Peder- sen, Aram Zaheri og Severin Romer Iversen. Foto: Stian Torstenson.

25 ÅRS JUBILEUM

Og apropos livskvalitet så vil jeg tillate meg å være litt personlig. Jeg har nemlig nettopp feiret et jubileum, som jeg aldri hadde trodd jeg skulle få oppleve. Nei, jeg snakker ikke om runde bursdager, men at jeg faktisk har vært ansatt på en og samme arbeidsplass i 25 år. Det hadde jeg ærlig talt aldri i verden forestilt meg. Det var vanligere før i tiden at folk jobbet så lenge i samme bedrift at de fikk medalje for lang og tro tjeneste.

Grunnene til at jeg har blitt så lenge i Cultura Bank er hovedsakelig to. Først og fremst fordi jeg opplever at jeg hver dag kan gå til en meningsfylt jobb og er med på å arbeide for noe som har en positiv effekt på verden, og for det andre at det hele tiden har vært – og fortsatt er veldig spennende å få være med på å utvikle en slik pionervirksomhet som Cultura Bank er. Utdanning og mening – to aspekter av livskvalitet.

TILBAKEBLIKK

Ved slike jubileer er det vanlig at man tillater seg å se tilbake og trekke opp noen utviklingslinjer. Og

det er mye som har forandret seg siden starten. Da jeg begynte i Cultura Bank i 1998, var det bankens andre driftsår, og fire mennesker drev hele banken. Det hadde ikke vært mulig i dag, med den enorme mengden av regulatoriske krav og rapporteringsplikter.

Fra starten av ga vi så å si ikke private lån. Ut-lånskapasiteten var så begrenset at vi ikke kunne prioritere å gi boliglån, men tidene forandret seg, mange personkunder strømmet til banken. Vi tok etter noen år skrittet fra å være konsentrert om sparing og lån inn i betalingsformidlingsområdet, med brukskonti, kort og etter hvert også nettbank. Etter hvert som flere begynte å bruke Cultura som hovedbank, ble det også naturlig å utvide utlånsvirksomheten til å kunne gi boliglån.

HVA SKJER VIDERE

I år har vi tatt skrittet enda et stykke videre og utvidet produktspekteret med fondssparing, og jeg har selv for første gang i mitt liv opprettet aksjesparekonto med månedlig sparing i Triodos-fond.

Vi har en tid arbeidet med forberedelser til å bli godkjent som forsikringsdistributør for Frende Forsikring, og når dette skrives, har vi søknad om godkjenning inne hos Finanstilsynet. Banken er stadig i utvikling, og det er noe av det som gjør det spennende og tilfredsstillende å arbeide her.

For noen dager siden satt jeg og leste gjennom bankens formålsparagraf i forbindelse med en presentasjon jeg skulle holde, og da slo det meg at det vi har holdt på med i Cultura Bank siden starten ikke er noe annet enn det som i dag så treffende kalles for «smultringøkonomi». Å skape livskvalitet, samtidig som vi tar hensyn til naturens tålegrenser.

Jeg ser frem til å følge Cultura Bank videre og er takknemlig for reisen jeg har fått være med på så langt!

Rade Uljarevic og Stian Torstenson representerte Cultura Bank på Smultringfestivalen 2023.

Summerschool i Social Banking

Cultura Bank er med på å finansiere virksomheten til Institute for Social Banking, som tilbyr kurs i verdibasert bankvirksomhet. Hvert år avholdes det en ukes sommerskole i samarbeid med en bank, og sommeren 2023 var det Ekobanken i Sverige som var medarrangør. To ansatte i Cultura Bank deltok, analytiker Ingard Tyssøy og Hedda Kristoffersen, som arbeider med bedriftskunder i kundesenteret. Tema for sommerskolen 2023 var «Fremtidens Finans», og det var 60 deltakere fra 15 land.

Nytt om ansatte

I forbindelse med at to av våre medarbeidere har foreldrepermisjon, har vi ansatt to vikarer.

Thomas Emil Lie Karlsen har tidligere vært ansatt i kundesenteret og har hatt permisjon for videre studier. Han er nå tilbake og vikarierer som leder for kundesenteret.

Sigurd Mathiesen er siviløkonom med lang og variert erfaring fra bank og som selvstendig konsulent. Han er ansatt som vikar for økonomisjef.

Spar til barn og barnebarn på aksjesparekonto

Tidligere i år introduserte vi for første gang fondssparing. Vi tilbyr tre «mørkegrønne» artikkel 9-fond fra Triodos Investment management, som tilbys via Norne Securities. Ønsker du å starte med sparing på aksjesparekonto (ASK) med de fondene Cultura Bank tilbyr, må du først opprette kundeforhold hos Norne Securities. Deretter kan du opprette ASK, og så kan du sette inn penger med det samme og/eller opprette en spareavtale der du trekker et fast beløp hver måned. Du kan ta ut hele den opprinnelige investeringen uten å betale skatt. Du kan også kjøpe fond uten å opprette ASK, men da må du skatte for alle salg av fondsandeler.

Det er lurt å ha lang tidshorisont når du sparer i aksjer. ASK egner seg godt for å spare til barn og barnebarn. Triodos Future Generations Fund som er etablert i samarbeid med Unicef, investerer i selskaper som bidrar til barns velferd over hele verden.

Mer informasjon og lenke til Norne Securities finner du på cultura.no/fond

Triodos Future Generations Fund investerer i prosjekter som ivaretar barns behov og rettigheter – nå og i framtiden.

Unngå å bli svindlet!

 JANNIKE ØSTERVOLD

Svindlerne blir stadig smartere, og nå kan vi ikke lenger avsløre dem ved at det ser ut som språket i e-poster og SMS-er er dårlig maskinoversatt.

De viktigste rådene for å unngå å bli svindlet:

- Aldri dele passord, pinkoder eller BankID med noen.
- Last ned BankID-app, den har flere sikkerhetsmekanismer som ikke finnes for dem som fortsatt bruker kodebrikken og BankID på mobil.
- Ikke oppgi personlig informasjon over telefon.
- Bruk totrinnsverifisering på dine kontoer på e-post og sosiale medier.
- Vær kritisk hvis du får tilbud om noe som virker for godt til å være sant – billig iPhone, gevinst eller gullkantede investeringsmuligheter.

Her er noen av de vanligste svindelmetodene:

TELEFONSVINDEL

Du blir oppringt av noen som utgir seg fra å være fra politi eller bank og forteller deg at du er i ferd med å bli svindlet – og så ber de deg om å oppgi BankID-koder for å få stoppet svindleren. Den såkalte «Olga-svindelen» rettet seg mot personer med navn som var populære for 80 år siden. De ble lurt til å oppgi BankID-informasjon, og svindlerne tømte kontoene deres for penger. Eller du får en telefon fra «Microsoft» som vil hjelpe deg med problemer med maskinen din. Eller oppringning fra ukjent høykostnummer, som legger på med det samme du tar telefonen og vil lokke deg til å ringe tilbake.

PHISHING

Phishing er at noen vil lure deg til å gå inn på en falsk nettside å oppgi informasjon, enten ved å skremme deg, friste deg

eller late som de representerer en instans du har tillit til. Noen eksempler på kjente svindelmetoder:

- SMS som sier at det er problemer med din BankID
- E-post med betalingskrav fra Apple på ekstra lagringsplass, med et skjema du kan fylle ut for å avbestille – der du bl.a. blir bedt om å oppgi kortnummer.
- Konkurranser og spørreundersøkelser som lokker med fine premier, eller forteller deg at du allerede har vunnet – og ber deg oppgi kortinformasjon for å få tilsendt premien.
- SMS som ser ut til å være fra Posten eller PostNord, der du får beskjed om at det er en pakke på vei og du blir bedt om å betale resterende porto for å få pakken levert.
- E-post eller SMS som forteller at du har fått igjen penger på skatten, og som inneholder en lenke som du må klikke på for å få pengene utbetalt.

KJÆRLIGHETSSVINDEL

Mange nordmenn er blitt utsatt for kjærlighetssvindel, der de er blitt kjent med en person gjennom dating-app eller sosiale medier, og etter en stund blir de bedt om å sende penger.

UTPRESSING

E-poster som inneholder usanne påstander om at PCen din er hacket eller at du er blitt filmet mens du har sett på porno. Kanskje inneholder e-posten et passord som du har brukt. Det kan være fanget opp ved en lekkasje på et nettsted der du har en konto, og det betyr ikke at din PC er hacket. Ikke svar på e-posten, og skift eventuelt passord på kontoer der det er i bruk. På nettstedet www.haveibeenpwned.com kan du sjekke om din e-postadresse er berørt av et datainnbrudd. nettvett.no

Hva er formålet med åpenhetsloven, og hvordan gjennomføres aktsomhetsvurderinger i Cultura Bank?

✍ SIGURD MATHIESEN

FORMÅLET MED ÅPENHETSLOVEN

Åpenhetsloven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, samt gi allmenheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer sin etterlevelse av loven. Loven skal sikre at næringslivet kartlegger sine egne leverandører og kontraktspartners etterlevelse av grunnleggende menneskerettigheter. Dette gjøres gjennom å sikre åpenhet om leverandørkjeder og pålegge virksomhetene å utføre og redegjøre for aktsomhetsvurderinger.

CULTURA BANKS TILNÆRMING

Cultura Bank er ikke formelt rapporteringspliktig i.h.t. åpenhetsloven, men velger selv å publisere en redegjørelse for våre aktsomhetsvurderinger med bakgrunn i vårt verdigrunnlag og som et ledd i vårt ønske om å være transparent i redegjørelsen av vår virksomhet overfor våre ulike interessenter.

EN KONTINUERLIG PROSESS

Cultura Banks kontinuerlige arbeid overfor leverandører for å sikre grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold gjennomføres med bakgrunn i bankens verdigrunnlag som en etisk bank med et klart og tydelig fokus på bærekraft.

Cultura har i 2023 gjennomført en risikoanalyse av alle våre leverandører hvor vi har foretatt innkjøp over et visst beløp i kalenderåret 2022. Med bakgrunn i mottatte besvarelser på utsendte egenerklæringer har vi i etterkant vurdert og sammenholdt svarene med informasjon fra andre relevante informasjonskilder.

Cultura Bank har en samarbeidsavtale med LB-selskapet AS (Lokalbank) som også omfatter samarbeid om felles innkjøp der dette er naturlig. Lokalbank forestår utsendelse av egenerklærings-

skjema til alle felles leverandører og svarene er vurdert etter samme systematikk som beskrevet ovenfor.

Cultura Bank har valgt å innrette sin kontinuerlige prosess overfor leverandørene og samarbeidspartnerne for å sikre grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold på følgende måte:

- Kartlegge og vurdere risiko
- Forebygge gjennom samarbeid og påvirkning
- Oppfølging og kontroll gjennom å overvåke gjennomføring og resultater
- Avvikle samarbeid dersom resultatene ikke er tilfredsstillende

Dette er en sirkulær prosess, som starter på nytt ved inngangen til hvert nytt kalenderår eller hvis banken i løpet av året oppdager noe som bør undersøkes næyere.

Hver leverandør får en intern score med bakgrunn i hva de svarer på skjemaet og våre oppfølgingsspørsmål, og informasjonen sammenholdes med opplysninger fra andre kilder. På bakgrunn av denne scoren blir eventuelle oppfølgingspunkter prioritert og iverksatt. Cultura Bank vil kreve rask handling fra leverandørene dersom det

avdekkes kritikkverdige forhold.

Cultura Bank har som mål å være en ledende representant for en høy etisk standard i banksektoren, og banken ligger øverst på listen «Etisk bankguide» som publiseres av Forbrukerrådet og Framtiden i Våre Hender. Det å foreta gode aktsomhetsvurderinger og følge opp disse er en viktig del av dette arbeidet.

www.etiskbankguide.no/bank

Banken ønsker trygghet for at våre leverandører etterlever våre standarder og holder det de lover med henblikk på eventuelle identifiserte endringsbehov.

Vår leverandørkjede som bank er relativt oversiktlig, men noen av våre leverandører og samarbeidspartnere kan anvende underleverandører som vi ikke alltid har like godt innblikk i. Dette arbeider vi derfor med å skaffe til veie gjennom god kommunikasjon med leverandørene våre – både direkte og i samarbeid med Lokalbank.

CULTURA BANKS REDEGJØRELSE FOR 2023

Detaljert informasjon om hvordan Cultura Bank gjennomfører og følger opp sine aktsomhetsvurderinger finner du her: bit.ly/46n8yXt

Foto: Shutterstock

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Simon Zadek

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET

Ove Jakobsen

INNLEDNING

Simon Zadek ble tidlig opp-tatt av alternativ økonomi. Denne interessen førte ham inn i studier av CSR (bedriftens samfunnsansvar). Han er kjent

for å trekke et skille mellom en smal og en bred definisjon av bedriftens sosiale ansvar. I den smale definisjonen begrunner han at ledelsens ansvar er begrenset til å maksimere avkastningen på aksjonærenes investeringer uten å ta hensyn til andre forpliktelser. Den brede definisjonen innebærer at bedriften har et forvalteransvar overfor alle interessenter (dvs. alle som enten blir påvirket av, eller påvirker bedriftens aktiviteter).

BUDDHISTISK ØKONOMI I PRAKSIS

I artikkelen *The practice of Buddhist economics* (1993) hevder Zadek at buddhistisk filosofi gir betydelig innsikt i økonomiske forhold. Forutsetningen er at vi tar utgangspunkt i praksis mer enn i de rent teoretiske eller etiske aspektene ved Buddhismen. Livskvalitet er mer knyttet opp mot individuelle handlinger enn mot ulike former for sosial organisering. Det er med andre ord mennesket som står i sentrum. Konsekvensen er at det oppstår et skille mellom Buddhismens fokus på småskala økonomi og det moderne samfunn, som ofte er orientert mot økonomiske stordriftsfordeler. Zadek begrunner at et slikt skille er unødvendig og viser hvordan individ og samfunn er integrert. Integrasjonen skjer gjennom etablering av ikke-hierarkiske former for beslutninger der individuelle behov blir forbundet med felleskapets målsettinger. I forbindelse

med utvikling av lokalsamfunn bruker Zadek betegnelsen «deltakende beslutningstaking» for å illustrere hvordan selviske holdninger transformeres til sosial ansvarlighet gjennom forskjellige former for dialog.

SAMFUNNSANSVARLIG ØKONOMI

Boken *The Civil Corporation* (2001) blir innledet med en enkel sannhet, «dagens praksis er morgendagens historie». Der begrunner Zadek behovet for en dypere endring i økonomisk tenkning og praksis. Han overskrider dermed den mer begrensede dagsordenen der oppgaven er å gjøre bedriftene mer samfunnsansvarlige ved å foreta små justeringer innenfor de etablerte rammene. En slik tilnærming bidrar i liten grad til å løse de store utfordringene samfunnet står overfor. Zadek er visjonær og skisserer ulike fremsynte modeller, som han deretter analyserer og kritiserer. Han deler utviklingen inn i fire faser.

- Første generasjon - Fokus rettet mot taktikk og risikoanalyse.
- Andre generasjon - Utvikle nye forretningsstrategier
- Tredje generasjon - Ansvarlig konkurransekraft gjennom samarbeid
- Fjerde generasjon - Endring i næringslivets funksjon i samfunnet.

I stedet for at samfunnsansvar (CSR) skal bidra til økt lønnsomhet er oppgaven utvidet til at bedriftene skal være pådrivere for å løse utfordringer knyttet til for eksempel global fattigdom og klimaendring. Det forutsetter også en dyptgripende forandring i hvem som tar beslutninger med tanke på interesser og kompetanse. En slik endring bidrar til å befeste de nye praksisene innen produksjon, verdiskaping og styring.

Partnerskap er et viktig steg i retning av å anerkjenne og støtte overgangen mot det overordnede målet om et mer sosialt ansvarlig samfunn.

PARTNERSKAPSAVTALER

I følge Zadek kan den økte interessen for partnerskapsavtaler forstås ut fra fremveksten av den nye økonomien. Partnerskap er mer enn en metode for rasjonelle og effektive løsninger. Partnerskap initierer utvikling i retning av nye organiske styringsstrukturer og prosesser. Verden har blitt for kompleks og gjensidig avhengig, og ressursene for knappe, til at noen enkelt institusjon eller sektor effektivt kan håndtere utfordringene og mulighetene alene. Partnerskap er dermed et virkemiddel for å få utført oppgaver som krever samarbeid mellom alle involverte aktører. For å være mer presis, partnerskap legger til rette for at variert og komplementær kompetanse og ressurser trekkes sammen mot felles mål.

Avtalene blir etablert gjennom dialog mellom de involverte partene. Ved å

Litteratur

Simon Zadek (1993): *The Practice of Buddhist Economics?* American Journal of Economics and Sociology, Volume 52, Issue 4

Simon Zadek (2001): *The Civil Corporation*, Routledge

Simon Zadek (2004): *Tomorrow's history*, Greenleaf Publ.

være aktive deltakere i prosessen med å utforme avtalene blir deltakerne også medansvarlige for å følge opp det de blir enige om. Partnerskap blir dermed en form for selvregulering. Dette har spesielt betydning for de partnerskapene som eksisterer mellom næringsliv, myndigheter og ideelle organisasjoner i sivilsamfunnet.

STERK OG SVAK BÆREKRAFT

Zadek viser til Elkingtons (se Pengevirke nr. 3, 2011) teori om den tredelte-bunnlinje, der bærekraft inkluderer samspillet mellom natur, samfunn og økonomi.

- Økonomi – produsere materiell velstand
- Samfunn – bidra til livskvalitet for mennesker
- Natur – sørge for å ta vare på økosystemer

Fordi samfunnet alltid eksisterer innenfor naturen vil alle former for sosial aktivitet ha miljømessige røtter og konsekvenser. På tilsvarende måte er økonomisk virksomhet integrert i sosiale prosesser.

Svak bærekraft vil si at det er summen av de tre dimensjonene som teller. Det betyr at negative konsekvenser for naturen kan kompenseres med positive effekter for økonomi eller samfunn. På samme måte kan positive effekter for

naturen veie opp for negative økonomiske konsekvenser.

Sterk bærekraft forutsetter at natur, samfunn og økonomi er like viktige, og at det derfor ikke er mulig å kompensere for negative økologiske konsekvenser med positive økonomiske eller samfunnsrelaterte effekter. Konkret vil det si at bærekraftig utvikling krever at økonomien bidrar til å dekke grunnleggende behov hos alle mennesker, og at samfunnet sikrer livskvalitet for alle, innenfor en livskraftig natur.

ORGANISK DIALOG

Aktivt samarbeid mellom ulike interessegrupper er helt sentralt i Zadeks teori om den nye økonomien. Gjennom dialog utvikles felles forståelse og tillit. Dialogen kjennetegnes ved følgende:

- Prosess der deltakerne deler perspektiver på ulike oppgaver og utfordringer
- To-veis kommunikasjon mellom interessentene
- Respektere andres synspunkter
- Være villig til å endre egne standpunkter

Hensikten med dialogbasert samarbeid er ikke bare å nå mål på en bedre måte, det er også å endre målsetningene. Det vil ifølge Zadek innebære at den enkelte bedrift ser sin rolle i et større perspektiv

der felles samfunnsmessige og miljørelaterte mål blir viktigere enn kortsiktig lønnsomhet for egen bedrift. For å måle effekten av dialogiske prosesser foreslår Zadek følgende dimensjoner:

- Hvem er inkludert – er alle relevante parter med?
- Prosess – har alle like muligheter til å bidra i dialogen?
- Ansvarlighet – føler alle seg forpliktet til å følge opp?
- Resultat – svarer resultatene til forventningene?

AVSLUTNING

Ifølge Zadek innebærer den nye økonomien radikale forandringer på flere nivåer, hvem eier bedriftene, hvordan er de organisert, hva blir produsert, hvilke kriterier veien tyngst i beslutninger, og hvem er interessentene? Dialogbasert samarbeid mellom næringsliv, myndigheter og sosiale non-profit organisasjoner bidrar til å stimulere de nevnte forandringene. Bedrifter som lykkes, vil være de som i vid betydning bidrar til å innfri kravene til samfunnsutvikling forankret i prinsippene for sterk bærekraft.

Biografi

Simon Zadek (f. 1957) vokste opp i London. Han begynte studiene i økonomi ved universitetet i Bristol og har doktorgrad fra Brunel University (1992). Han har vært utviklingsdirektør for stiftelsen New Economics Foundation (1992-1999). Zadek var grunnlegger og administrerende direktør for den internasjonale ideelle organisasjonen AccountAbility (1995-2009). Zadek har vært tilknyttet en rekke internasjonale universiteter og forskningsinstitusjoner. Blant annet har han vært seniorforsker ved Harvard-universitetet og gjesteprofessor ved Copenhagen Business School.

55 Shades of Green

- Økologisk økonomi fra mange vinkler

Intervju med professor Ove Jakobsen, senter for Økologisk økonomi og etikk, Nord Universitet.

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

For omtrent 15 år siden sa Ove Jakobsen ja til å skrive 2-3 artikler for Pengevirke om alternative økonomer. Det skulle imidlertid vise seg at han hadde langt mer på hjertet. Denne reisen har nå kulminert i boken «55 Shades of Green». Ove Jakobsen har gjennom undervisning, foredrag og artikler gjort en imponerende og enestående innsats for å påvirke fremtiden for økonomisk tenkning i Norge. Cultura Bank og redaksjonen i Pengevirke er glade for å ha medvirket til – og fortsatt være med på – å spre hans artikler til stadig nye lesere.

VEIEN TIL ØKOLOGISK ØKONOMI

Alt fra ungdommen var han opptatt av miljøvern, og senere ble han interessert i antroposofi. Ove Jakobsen har hele tre hovedfag på CV-en – høyere siviløkonomeksamen, markedsføring og filosofi. Det var på et antroposofisk seminar utenfor Trondheim at professor ved NHH, Leif Holbæk-Hanssen, som hadde vært hans sensor på oppgaven i markedsføring, overbeviste Ove om å komme til Bergen og ta en doktorgrad i økonomi ved NHH. Samtidig med økonomistudiet studerte han også filosofi ved senter for vitenskapsteori ved universitetet i Bergen. Etter fullført doktorgrad og embetseksamen dukket det opp et fristende tilbud, som førte

Ove tilbake til hjembyen Bodø, der han var invitert til å utvikle noe nytt og spennende – økologisk økonomi, som nettopp var etablert som universitetsfag i USA. Hans tverrfaglige bakgrunn og store kunnskapstørst var et godt utgangspunkt.

«Jeg har opplevd mye spennende og møtt mange kreative og nytenkende mennesker, både innenfor akademia og praksis. Jeg må også ta med studentene, som bidrar til å utvikle faget og stille spørsmål. Det har vært en lang kreativ prosess. Selv om jeg har mye undervisning, så har det ikke føltes som noen byrde, for det er samtidig interessen min i livet, dette er noe som jeg nærmest har fått i oppdrag å spre kunnskap om,» sier Ove.

PENGEVIRKEARTIKLENE

Det startet med at Arne Øgaard spurte om han kunne skrive to-tre artikler om økologisk økonomi, men antallet nærmer seg nå 60. Hver artikkel omtaler en person som har publisert bøker og artikler som på en eller annen måte er relevant for økologisk økonomi, og artikelen gir et sammendrag av personens hovedideer og bidrag til fagområdet. De har ulike innfallsvinkler fra økologi, filosofi, religion og kultur. Hvor imponerende dette arbeidet egentlig er tenker man kanskje ikke over når man leser en enkelt artikkel, men bak hver slik artikkel på to sider kan det ligge mange hundre siders litteraturgjennomgang. Ove Jakobsen har gjennom dette fått en oversikt som er få forunt. En sideeffekt er inspirasjon til vitenskapelige artikler og bøker.

Til tross for den brede variasjonen i bidragene, er det en felles tråd som går

gjennom dem. Helhetlig tenkning, organisk samarbeid og kvalitativ utvikling er temaer som går igjen i nesten alle artiklene.

«Grønn kapitalisme, sosial anarkisme, samarbeidende sosialisme – det er innganger på forskjellige måter, men alle har det til felles at hvis vi skal komme på bedre spor, må vi tenke nytt og handle nytt», påpeker Ove.

UTOPIENES ROLLE

Hvordan få mennesker til å tenke og handle nytt er derfor et viktig poeng hvis vi skal gjøre forandringer som monner. Ove Jakobsen refererer til boka til Thomas More, rådgiver for Henrik den 8. Han ble bedt om å si noe om hvordan det engelske samfunnet burde utvikle seg for å kunne håndtere utfordringene de sto overfor. Da skrev han sin bok *Utopia* (1516), der han beskrev det ideelle samfunnet, som skulle ha mer nærdemokrati og dialog og seks timers arbeidsdag. Å produsere lokal mat var viktig. Gode og relevante råd – også i dag. Ove Jakobsen har selv vært med på å holde ca. 60 utopiverksteder i lokalsamfunn og kommuner over hele landet, der befolkningen inviteres til å bidra til å utvikle og gjennomføre løsninger for framtiden.

«Et samfunn der man ikke har visjoner om noe annet, et sånt samfunn vil stagnere og forvitne. Spenningen mellom det som er og det som kan bli gir både energi og retning i utviklingen», sier Ove.

GRØNN VEKST ER IKKE LØSNINGEN

Ove Jakobsen er skeptisk til begrepet 'grønn vekst'. Selv om det er positivt at det demper negative symptomer,

Fra lanseringen av 55 Shades of Green på Litteraturhuset i Oslo. Fra venstre: Lars Wang, Gunnar Tellnes, Jannike Østervold, Ove Jakobsen og Hege Westskog. Foto: Stian Torstenson.

adresserer det i liten grad de grunnleggende problemene.

«Problemet med vekst blir ikke løst selv om du kaller veksten for grønn. Eller bærekraftig. Disse begrepene vil mer tildekke enn løse problemene. Problemet er at vi har et for høyt forbruk av naturressurser og for høy tilbakeføring av forurensning til naturen. I tillegg viser forskning at forbruk over et visst nivå ikke gir større lykke.»

På spørsmål om hvilken samfunnsendring han helst ville gjennomføre hvis han hadde hatt makt til det, svarer Ove at han ønsker seg et bedre samspill mellom 'bottom up' og 'top down'.

«Det er klart vi må ha noen kjøre-regler, men vi trenger også mer lokalt ansvar og samskapende aktivitet. Vi må legge til rette for at folk blir mer deltakende i prosessene som skaper deres egen framtid, kombinert med regelverk fra oven – det enkleste eksempelet er trafikkregler. Vi må gjøre folk mer medansvarlige for utviklingen. Det må være møterom for sosiale aktiviteter i hver gate, i hver by – det sa Thomas More for 500 år siden.»

PROSJEKT ØKOLOGISK ØKONOMI I VIDEREgåENDE SKOLE

Ove Jakobsen har en deltidsstilling som koordinator innenfor økologisk økonomi i Bodø Europeisk kulturhovedstad 2024, der han arbeider med prosjekter som for eksempel «lokal mat for lokale markeder», «samarbeidende nettverk», og «dialogsamfunnet».

«Så langt har vi vært med å arrangere utopiverksteder 23 steder i Nordland. Sammen med engasjerte lærere og

ledere ved Bodø videregående skole har vi fått godkjent prøveordning med økologisk økonomi 1 og 2 som programfag. Etter prøveperioden kan faget bli landsdekkende.»

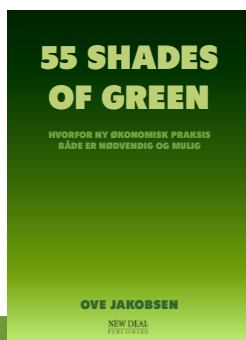
Planen er å invitere videregående skoler rundt i landet til å være med på å utvikle faget videre. Interesserte oppfordres til å ta kontakt!

LESEVEILEDNING FOR 55 SHADES OF GREEN

55 Shades of Green er skrevet for vanlige mennesker, de som leser Pengevirke og de som søker etter noe mer i økonomiens verden.

«Poenget er ikke å gå rundt å huske alt, men finne svar på spørsmål man grubler på,» sier Ove.

55 Shades of Green er kanskje ikke en bok som egner seg til å sluke på en kveld. Ove spøker med at hvis du leser en artikkel i uken – og to i ukene da det er jul, påske og pinse, så har du et årsstudium i økologisk økonomi. Og hvis du finner temaer som du blir spesielt opptatt av, gir litteraturhenvisingene til hvert kapittel mulighet for ytterligere fordypning.

Ove Jakobsen
55 Shades of Green
Hvorfor en ny økonomisk praksis
er både nødvendig og mulig
New Deal Publishing 2023

Reparasjon, Bærekraft og Fornyelse: Møt Lappe

✍ LAPPE 📷 EMILIE HEMSETT

Har du mange klær som støver ned i klesskapet ditt? Du er i så fall ikke alene. En undersøkelse gjort av ClosetMaid i 2022 viser at omtrent 75 % av klærne våre blir nesten ikke brukt, ofte fordi de ikke passer eller trenger reparasjon.

Vi er Ingvild og Emilie, to studenter som deler en felles lidenskap for håndverk og bærekraft. Sammen har vi startet Lappe: en plattform for klestilpasninger og reparasjoner gjennom et nettverk av hobby-syere. Med Lappe ønsker vi å sette fokus på gamle tradisjoner, nemlig å reparere og tilpasse klær, og dermed fremme en mer bærekraftig livsstil. Det mest bærekraftige plagget er det du allerede har – så la oss ta vare på det.

Historien om Lappe begynte med vår bekymring for miljøet og et sterkt ønske om å gjøre en positiv forskjell. Visste du for eksempel at 40 % av plaggene vi kaster er på grunn av funksjonelle feil som hull?¹ Det er dermed tydelig at folk har glemt gamle kunster, som enkle reparasjoner, og de søker seg ikke ofte til tradisjonelle skreddere heller. Som studenter innen IT tenkte vi at det måtte finnes en løsning. Sommeren 2023 startet vi dette spennende prosjektet med en systue på Torshov. Responsen var overveldende – folk ble begeistret, og våre første Lappe-kunder strømmet til.

Vi ønsker å tilby en enkel og tilgjengelig måte for folk å reparere klærne sine, i stedet for å kaste dem og kjøpe nytt. Med Lappe ble det mulig å gi klærne en ny sjanse, spare penger og bidra til en mer bærekraftig livsstil.

Så, hvordan fungerer Lappe? Det er enkelt og brukervennlig. Gjennom vår nettside, lappe.no, kan kunder enkelt legge inn en bestilling for reparasjon eller tilpasning av klær. Deretter trer Lappe i aksjon og kobler kunden med en av våre erfarne «lappere» – dedikerte enkeltpersoner som deler vår lidenskap for søm og håndverk.

I begynnelsen av september hadde vi den fantastiske muligheten til å delta på en av de mest livlige sy-festivalene i landet, Fæbrikstad, som fant sted på Vikingskipet i Hamar. Her møtte vi utallige mennesker og aktører som deler vår entusiasme for søm, gjenbruk og reparasjon.

Vårt prosjekt, Lappe, er vår måte å kombinere våre IT-ferdigheter med en dyp forpliktelse til miljøet og tradisjo-

Ingvild Stensland syr et av de første oppdragene i sommer, på Torshov. Hun la opp tre par med jeans.

nelt håndverk. Vi er fullt og helt engasjert i å bidra til en mer bærekraftig fremtid for moteindustrien og for samfunnet som helhet.

Så hva er vår visjon? Den er enkel og kraftig – vi ønsker å forlenge levetiden til klærne våre. Gjennom Lappe ønsker vi også å inspirere andre til å ta opp nålen, tråden og bli en del av bevegelsen mot en mer bærekraftig fremtid. 🌱

✳ Prosjektet har fått støtte fra Cultura Gavefond

1) Kilde: VEV - Opplysningskontor for tekstil

Synlig reparasjon

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Eva Kittelsen har reparert mer klær enn de fleste. Siden 2016 har hun vært opp-tatt av synlig reparasjon eller «visible mending», som det kalles på engelsk. I gamle dager skulle en reparasjon helst være så usynlig som mulig, men nå er det i ferd med å bli trendy å vise at du er stolt over dine reparerte klær og viser ditt miljøengasjement gjennom å ta vare på det du har fremfor å kjøpe nytt. Når vi vet hvor mye forurensning og søppel klesforbruket vårt fører til, så er reparasjonstrenden et positivt bidrag til en bærekraftig livsstil og et bidrag som hver enkelt av oss kan yte i klimakampen.

Selv har jeg handlet reparasjonssaker i nettbutikken til Eva Kittelsen, www.myvisiblemending.no, og har blitt inspirert til å brodere over møllhull i ullklær med resirkulert stoppegarn. Så når hun nå er kommet med en egen bok om synlig reparasjon måtte jeg skaffe meg den.

Det er flere måter å bruke boken på. Du kan bla gjennom og la deg inspirere av bildene av kreative og morsomme reparasjoner. Se på fine eksempler på stopping, lapping og broderier og så sette deg ned og gyve løs på din egen klesbunke – hvis du allerede behersker de grunnleggende teknikkene.

Det er helst for oss andre, som ikke er eksperter, boken er mest nyttig. Kapittelets om Evas beste tips er tydelig

basert på erfaring med hva som fungerer og hva som ikke gjør det. Den vanligste feilen, forteller hun, er å lage en lapp som dekker over et hull, men så er området rundt så tynnslett at det snart blir hull ved siden av lappen. Stopp eller lapp helt til et område som ikke er slitt for å unngå dette.

”

Eva Kittelsen snakker varmt om hvordan det å sy for hånd nærmest er en meditativ praksis. Du slipper å ta fram symaskinen, og du kan sy når som helst og hvor som helst.

Illustrasjonene og forklaringene på hvordan du kan feste en tråd, sy i en knapp eller stoppe en strømpe er lette å følge, det samme gjelder oversikten over broderisting.

Eva Kittelsen snakker varmt om hvordan det å sy for hånd nærmest er en meditativ praksis. Du slipper å ta fram symaskinen, og du kan sy når som helst og hvor som helst.

Hun skriver også en del om materialer og redskaper og hvordan valg av riktig nål og tråd er viktig for et godt resultat. I kapittelet om stopping er det nevnt et par redskaper som høres nyttige ut, men som kanskje ikke så mange har i huset. Maskefangeren er en smart liten sak, som ligner litt på en heklenål, men har en lukkemekanisme. Den kan hjelpe deg med å plukke opp raknede

masker i et strikketøy eller jerseyplagg. Et annet interessant redskap er stoppeapparatet, eller «speed weave», som det kalles på engelsk. En mini-vev som festes over for eksempel et hull i en sokk og gjør det mulig å veve en liten lapp over hullet.

Boken er klokt og inspirerende skrevet, og Eva siterer et gammelt engelsk ordtak «A stitch in time saves nine» – som i denne sammenhengen innebærer å reparere plagget mens slitasjen fortsatt er liten. Hun viderefører dette prinsippet til en oppfordring om å ta vare på egen helse. Hvis vi ikke tar fatt i trøtthet, utmattelse og sykdom med det samme, kan det føre til større skade over tid. En rolig stund med nål og tråd kan være et godt tiltak mot stress og slitenhet.

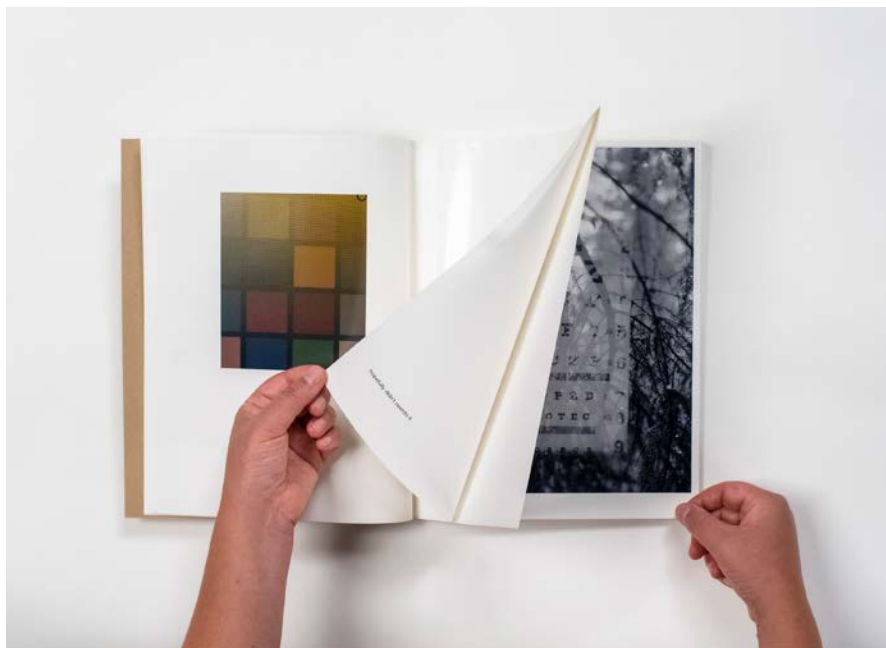

Eva Kittelsen
Synlig reparasjon
Aschehoug 2023

More Somehow

✍ JANNIKE ØSTERVOLD 📷 STIG MARLON WESTON

More somehow er en uvanlig fotobok, laget av to fotokunstnere, Stig Marlon Weston (NO) og Meggan Gould (US). Etter et tilfeldig møte der de fikk god kontakt, bestemte de seg flere år senere for å se om de kunne lage noe sammen. Det skulle de gjøre ved at den ene skulle ta noen analoge bilder med storformats film og sende pr. post til den andre, som så skulle fotografere et nytt bilde oppå den samme filmen før den ble fremkalt, slik at det ble en dobbelteksponering. Hver skulle ta de bildene de ønsket, og de skulle ikke fortelle hverandre hva de hadde fotografert. Det var ikke noen tidsfrist, ikke noen klar plan og ikke noen avtale om hva de skulle fotografere. Etter å ha sendt filmer frem og tilbake mellom hverandre i 5 år, møttes de to fotograferne igjen på en festival og satt sammen

og så gjennom bildene. De ble enige om at dette burde bli en bok. Hjemme i Norge tok Stig kontakt med Christian Tunge i forlaget Heavy Books, som ble begeistret for ideen og bildene, og som nå har utgitt boken.

Under lanseringen av boken i Tronsmo bokhandel fortalte Stig om prosessen, og hvordan det var en øvelse i å gi slipp på sitt ego – at din idé ikke bare er din, og at den enes bidrag også skal gi rom for den andres.

Samarbeidet var basert på gjensidig tillit og åpenhet og forståelse for hverandres arbeid.

Som en parallell til dette blinde samarbeidet mellom fotograferne, inviterte de to tekstforfattere, kritiker Marc Lenot (FR/PT) og bilderedaktør Laara Matsen

(NO/USA), til å skrive hver sin tekst til boken – uten at de visste om hverandre. Etterpå ble de to tekstene klippet fra hverandre og flettet sammen, og forfatterne fikk vite om hverandre og fikk godkjenne prosjektet. De beskrev dette som eksempler på en slags ubevisst samstemthet eller synkronisitet. 🍃

More Somehow
Heavy Books, 2023

Husdyrenes triste skjebne

✍ ARNE ØGAARD

Nordmenn spiser stadig mere kjøtt, men samtidig øker også ubehaget av å bli påminnet om at det er dyr som spises. Kunnskapen om veien fra levende dyr til plastinnpakket kjøttdeig er også minimal.

Forskerne Kristian Bjørkdahl og Karen V. Lykke har gjort et omfattende arbeid for å realitetsorientere alle kjøttspisere, og har samtidig skrevet en omfattende kulturhistorie i boken *Hva spiser vi når vi spiser kjøtt*. De kaller det en bok om det moderne menneskets fremmedgjøring.

I mine besteforeldres ungdom hadde gårdene ofte både hest, noen kyr, sauer, høner og som oftest ikke mere enn én gris. Bondefamilien hadde et nært forhold til dyrene, men så det likevel som en selvfølge at dyrene skulle slaktes og spises. Noen steder fantes det rester av tradisjoner for at man ved slaktingen uttrykte takknemlighet eller markerte at det var en hellig handling. I min barndom var vi heller ikke i tvil om hvor kjøttet kom fra. Det hendte det ble kjøpt en halv gris, som ble oppdelt og konservert hjemme, og det fantes slakterbutikker hvor det hang dyreskrotter. I dag kjøpes kjøtt i små plastpakninger, og kjøttbransjen nedlegger et omfattende arbeid i å tildekke produktenes opphav. Både markedsføringens og slakterienes historie er grundig beskrevet, men den viktigste delen av boken er den som beskriver hvordan husdyrene er blitt

integrert i et moderne kjøttmaskineri. Vi har ofret husdyrenes livskvalitet ut fra kravet om effektivt jordbruk og billig mat. Det finnes strenge regler for husdyrvelferd, som bøndene strever med å oppfylle, men disse reglene ivaretar ikke dyrenes viktigste behov.

”

Vi har ofret husdyrenes livskvalitet ut fra kravet om effektivt jordbruk og billig mat.

I eldre tider var man opptatt av at dyrene skulle trives slik at de vokste og la på seg. I dag er dette snudd slik at man påstår at dyrene trives fordi de vokser og legger på seg. Skjønt den moderne tilveksten skyldes primært avl og konsentrerte fôrblandinger. Fôr som for en stor del er importert fra Brasil.

Mens jeg skriver dette, jakter fem nysgjerrige høner rundt i hagen min. De fanger noen insekter, smaker på ulike planter og bidrar til å holde gresset nede. De sparker i jorda, tar et skritt tilbake og ser ned etter hva som kan ha dukket opp av godsaker. De bruker sine instinkter og er i bevegelse i all slags vær. Det er nettopp dette som er å være et dyr. I nabokommunen finnes lange bygg uten vinduer, og disse huserne er fulle av høner. Jeg får ikke besøke dem, men mulighet til å bruke sine instinkter får de neppe.

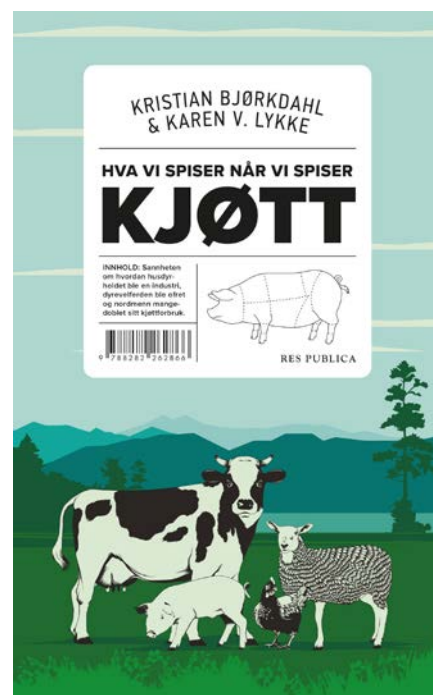
Det finnes heldigvis bønder som gir husdyra et godt liv. I denne boken får de bare en kort omtale fordi bokens hovedmål er å beskrive det som er vanlig. Mange av oss har mulighet til å betale ekstra for kjøtt fra dyr som har levd et

verdig liv, men hvis dette skal bli det vanlige, trengs det en total omlegging av landbrukspolitikken og folks krav om billig kjøtt. Matvanene må også endres slik at kjøttinntaket begrenses. Dette ville utvilsomt gagnet både miljø og folkehelse, men forfatterne har vanskelig for å se hvordan en slik utvikling kan skje.

I min barndom var man opptatt av at hele dyret skulle utnyttes. Vi spiste både syltelabber, blodpudding, nyrer og lungemos. I dag kastes 30 % av dyret til tross for alt snakk om matsvinn og ressursutnyttelse. Dette er bare ett av de mange tankevekkende poengene i denne velskrevne boken.

Kristian Bjørkdahl og Karen V. Lykke
Hva vi spiser når vi spiser kjøtt
Res Publica 2023

Miljøkampens mor

✍ ARNE ØGAARD

Naturvernet har en lang historie i Norge. Et eksempel er november 1946 da det var samlet 30 000 mennesker på Rådhusplassen i Oslo for å protestere mot bygging av kraftledninger gjennom Nordmarka. Miljøkampen, det vil si kampen mot alle former for usynlig forurensing, fikk først fart på midten av 60-tallet. For meg og mange andre startet det med avisoppslag om at DDT nedsatte reproduksjonen hos fugler. Det var Rachel Carsons bok *Silent Spring* som vekket den allmenne bevisstheten om denne problematikken.

”

Under 2. verdenskrig ble det forsket på midler til kjemisk krigføring, og i dette arbeidet fant man en rekke stoffer som kunne brukes til å bekjempe skadedyr i landbruket.

En rekke forskere hadde allerede påvist sammenhenger mellom alvorlige naturskader og stortilt spredning av ulike giftstoffer, men dette kom ikke ut i offentligheten. I boken samlet Rachel Carson all forskningen, og den ga grunndige beskrivelser av tragiske hendelser og økologisk uforstand. Å stå fram med en slik bok endte med at hun fikk den kjemiske industrien mot seg.

Under 2. verdenskrig ble det forsket på midler til kjemisk krigføring, og i dette arbeidet fant man en rekke stoffer

som kunne brukes til å bekjempe skadedyr i landbruket. Etter 2. verdenskrig var det et overskudd av fly og flygere, og disse kunne nå settes inn i giftsprøyting fra luften. Flygerne var ikke alltid så nøye med å skru av dysene når de fløy over vann eller bebodde områder. Det er skremmende å lese om hvor omfattende denne virksomheten var, men få forskere våget å si ifra. Mange av dem fikk dessuten sine prosjekter betalt av den kjemiske industrien. Tiden var også preget av tro på at menneskelig teknologi kunne løse alle problemer. Ærefrykt for naturen og økologisk innsikt fantes bare hos noen få. Men Rachel Carson

våget å gå foran og kan derfor kalles for miljøkampens mor.

Hun hadde en enestående evne til å popularisere vanskelig vitenskapelig stoff til et språk som de aller fleste kan forstå. Hun gikk systematisk gjennom de ulike naturområdene og beskrev også en rekke kjemiske stoffer i tillegg til DDT. I siste del av boken beskrev hun problemene med resistens mot de kjemiske sprøytemidlene, men også vellykkede eksempler på biologisk bekjempelse. Denne boken gir fortsatt en omfattende innsikt i økologiske sammenhenger, og lærere og andre interesserte kan finne mange gode eksempler. Vi må selvfølgelig være klar over at den er skrevet for 60 år siden, og at mye er annerledes i dag. Mange av de omtalte stoffene er forbudt i dag, men dette skyldes blant annet denne boken.

Selv om vi nå har fått mange forbud og reguleringer, lever vi fremdeles i en tid med teknologioptimisme og sterke kommersielle interesser. Virksomheten til de multinasjonale selskapene i landbruksindustrien blir fortsatt kritisert. Mitt håp er at nytgivelsen av denne boken kan engasjere til kritiske spørsmål og miljøbevissthet.

Rachel Carson
Den tause våren
Solum Bokvennen 2023

En spirituell verdensmester

✍ ARNE ØGAARD

Vi kan ikke redde naturen og klima eller forhindre krig så lenge vi henger fast ved det materialistiske verdensbildet. Vi trenger også kontakt med vårt dypere selv og den universelle kjærlighetskraften. Dette er hovedbudskapet i Trude Dybendahls bok *Medaljene innside*. Hun var en av de beste norske skijentene på 1990-tallet og deltok på landslaget i 16 år. Hun var blant de første som tok opp dopingproblematikken, og hun fremhevet seg også ved sitt sosiale engasjement. Senere utdannet hun seg på BI og som coach. Det siste er yrket hennes i dag, og hun arbeider ut fra et spirituelt perspektiv. En av hennes oppfordringer er at vi må finne tilbake til vår naturlige kraft. Den kraften vi hadde i leken som barn, men som ble kvalt av press fra omgivelsene og et skolesystem uten forståelse for det indre i mennesket.

Å lese om Trude Dybendahls karriere gir et interessant innblikk i en skiløpers hverdag. Dette er mennesker som åpenbart er sterke både fysisk og psykisk, og som befinner seg et stykke fra oss, som jobber for små seire i hverdagen. Men også vi kan ha glede av de kloke livsrådene i denne boken. Trude Dybendahl påpeker hvor viktig det er at vi våger å være oss selv og stå imot alle former for ytre press. Hun advarer mot å bli oppslukt av skjermer og serier som fjerner oss fra den virkeligheten vi kan gjøre noe med. Hun oppfordrer oss til å

”

Å lese om Trude Dybendahls karriere gir et interessant innblikk i en skiløpers hverdag. Dette er mennesker som åpenbart er sterke både fysisk og psykisk, og som befinner seg et stykke fra oss, som jobber for små seire i hverdagen.

lære å tenke med hjertet, finne indre ro, lytte til vår indre stemme, øve takknemlighet og tilgivelse og til å finne balansen mellom våre feminine og maskuline egenskaper. I stedet for å konkurrere må vi hente inspirasjon fra hverandre. Vi må utvikle skjelneevnene, og når vi trenger det, må vi kunne be om hjelp.

Hun påpeker svakheter i det materialistiske verdensbildet og presenterer reinkarnasjon som noe selvsagt. Hun påminner om at livet kommer mot oss med utfordringer som det er meningen at vi skal løse. Hun har også meditert, drevet med qigong og med pustøvelser. Som barn kunne hun sanse hva andre mennesker slet med, men møtte motstand når hun fortalte dette til vedkommende. I verste fall frembragte det sinne. I en drøm avsto hun å utvikle disse evnene videre, men som voksen har hun tatt tak i dem på nytt. Hun beskriver eksempler på indre veiledning og også at hun i et tilfelle av klarsyn kunne se hvor hunden hennes hadde forsvunnet et sted i Norge, mens hun selv befant seg langt nede i Europa.

Ut fra sin erfaring argumenterer hun for at det finnes et område med sannhet og ubegrenset kjærlighet, som vi

mennesker kan opprette kontakt med. Hun kaller dette for kvantefeltet, men skriver at dette feltet kan ha en rekke andre navn, som for eksempel Gud.

En svakhet ved boken er at den gir en svært forenklet og nærmest materialistisk omtale av den ikke-fysiske delen av virkeligheten. Energi og kvanteteori er jo en del av fysikken. Det finnes omfattende kilder som gir et mer nyansert bilde, og som ville gjort oss bevisst på at det ikke bare finnes sannhet og kjærlighet i den spirituelle dimensjonen, men også destruktive krefter, som frister oss vekk fra vår livsoppgave og som forhindrer oss i å utvikle en virkelig helhetstenkning.

Til tross for disse siste innvendingene er dette en velskrevet bok, som er verdt å lese. Den er et av mange eksempler på hvordan spirituelle erfaringer og tanker kan vise seg hos moderne mennesker.

Trude Dybendahl
*Medaljene innside -
Finn din indre balanse og skaperkraft*
True Connection Publishing, Oslo
2021

Vekstsmarter

✎ ARNE ØGAARD

Foto: Stig Weston

Globalt fotavtrykk måler vår belastning på kloden gjennom forbruket av naturressurser og utslippet av klimagasser og annen forurensing. Ifølge denne modellen må vi ha tre kloder hvis alle skal leve som oss nordmenn. Ut fra lignende beregninger har vi forbrukt vår årlige andel av jordas ressurser allerede i midten av april. Resten av året burde vi egentlig gå i dvale, men siden dette ikke er mulig, burde det være åpenbart at vi må ha en drastisk reduksjon i forbruket av energi og materielle ressurser. Dessverre lar dette seg vanskelig gjøre i et system som er basert på økt forbruk.

I sin mest naive form ble dette tidligere uttalt med frasen om at jo mer vi forbruker, desto bedre vil de fattige få det. Høyt forbruk skaper nye arbeidsplasser, og store skatteinntekter gjør at Staten kan finansiere arbeidsplasser innen helse, utdanning og kultur. Det er ingen som sier det like klart lenger, men det ligger som et uttalt premiss for det meste av dagens politikk.

Et annet forhold som styrer utviklingen, er nordmenns forventninger om evig reallønnsvekst. I noen yrker trengs det åpenbart høyere lønn, men så lenge lønnstilleggene gis i prosent, er det de rike som får mest, og deres belastende forbruk fortsetter å øke. Slike vekstforventninger gjør det vanskelig for politikerne å gjøre endringer, og de blir neppe gjenvælt om de lover de nødvendige tiltak.

Dette betyr selvsagt ikke at politikerne ikke kan gjøre noe, men de står i meget krevende dilemmaer. De prøver å redusere utslippene av klimagasser ved å elektrifisere. Men økt energiproduksjon med vindmøller skaper en rekke nye problemer. Planene om å elektrifisere gassanleggene på Melkøya skapte protester både fra de miljøbevisste og næringsinteressene.

I tillegg lever vi i en situasjon hvor mange opplever økonomisk usikkerhet på grunn av krigen i Ukraina, fallende kronekurs, en europeisk markedsbørs for strømpris og et fritt rom for spekulanter i eiendom. Noen av disse forholdene ligger

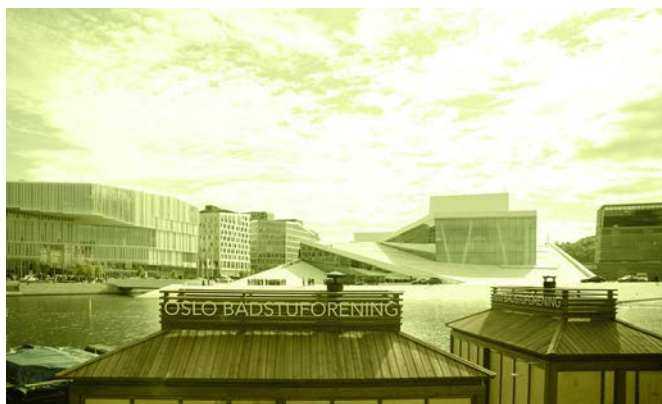
utenfor norske politikeres handlingsmuligheter. Mens i andre forhold lever politikerne i spennet mellom økt statlig styring og troen på at markedet kan ordne alt til det beste. Årets kommunevalg avspeilte antagelig velgernes misnøye med dagens regjeringens evne til å mestre disse dilemmaene. Høyresiden gikk sterkt frem uten å vise noen klare alternative løsninger. Deres tydeligste løfte var mindre skatt, og det er ikke så overraskende at mange er opptatt av sin egen situasjon når den personlige økonomien blir svekket. En enslig motstemme var Knut Nærum som skrev: «Jeg betaler gjerne mindre skatt, men da skal jeg vite hva den ikke går til».

I det store bildet vil vi ikke selv få det bedre hvis vi bidrar til å forsterke nasjonal og global urettferdighet, eller hvis vi ikke klarer å bevare naturen og den økologiske balansen som er selve livsgrunnlaget vårt. Det er heller ikke noe som tyder på at økt forbruk vil gi de fleste i Norge et bedre liv. Det trengs åpenbart en grunnleggende endring av verdier og styringssystemer, slik at utviklingen i større grad kan styres av fornuft, medmenneskelighet og naturbevissthet. Dessverre ser det ikke ut til at dagens politikere kan bidra tilstrekkelig med dette. Det hjelper lite med de regelmessige skiftningene mellom røde og blå styringspartier. Vi trenger aktive sivilsamfunnsorganisasjoner, som er i stand til å tenke langsiktig. En leder i Unge Høyre uttalte at Greta Thunberg-generasjonen var død. Selv om han modifiserte sitt utsagn i ettertid, kan vi håpe at de unge fortsatt kan engasjere seg i arbeidet med å bevisstgjøre oss om hva et godt menneskeliv egentlig er og hva som skal til for å organisere samfunnet på en mer bærekraftig og rettferdig måte. Uten sterke folkebevegelser i ryggen er politikerne ganske maktesløse. Ved å slutte opp om konkrete alternativer som Cultura Sparebank, kan vi påvirke utviklingen ved å vise at en samfunnsbevisst praksis er mulig.

CulturaFlokk og Cultura Gavefond

Har du en god idé, men mangler penger? Da har vi to tips til deg.

CulturaFlokk er Cultura Banks folkefinansieringsplattform. Her kan du publisere et prosjekt og få testet ut om ideen din vekker interesse i dine nettverk. Hvis du vil lære mer om hvordan du kan lage en vellykket folkefinansieringskampanje, ta en titt på filmen fra vårt nettkurs i folkefinansiering, som ligger på Cultura Banks YouTube-kanal.

Den andre muligheten er å søke et bidrag fra **Cultura Gavefond**. Gavefondet deler Cultura Banks verdigrunnlag og kan gi støtte til konkrete tiltak med 3 000 – 15 000 kroner. Neste søknadsfrist er 15. november 2023.

culturaflokk.no

cultura.no/gavefond

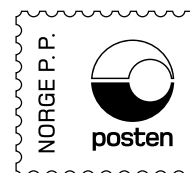
Oslo Badstuforening har fått støtte fra Cultura Gavefond til installasjon av soffangere.

Vi søker nye kandidater til bankens styre og forstanderskap

Forstanderskapet er det høyeste organ i Cultura Sparebank, tilsvarende generalforsamlingen i et aksjeselskap, som blant annet fastsetter og endrer sparebankens vedtekter, beslutter kapitalutvidelser, fastsetter bankens regnskap og beslutter eventuelle sammenslåinger med andre sparebanker. Forstanderskapet velges av og blant bankens innskyttere, egenkapitalbevisiere og ansatte. I tillegg kan det utpekes en offentlig representant.

Styret i sparebanken, som velges av forstanderskapet, har ansvaret for den løpende virksomhet i banken.

Valgmøtene er i februar og mars, men valgkomiteens arbeid pågår gjennom hele året. Derfor ber vi allerede nå om forslag til medlemmer til styre og forstanderskap med en kort begrunnelse om hvorfor du mener at han eller hun er egnet for denne oppgaven. **Forslag til kandidater kan meldes til valgkomiteen v/Stian Torstenson på e-post stian@cultura.no senest innen 31. desember 2023**, men gjerne før.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Støttekonto

Et unikt sparetilbud som støtter en organisasjon

Redd Barna

Regnskogfondet

norsk p.e.n.

**Naturvern-
forbundet**

Slik fungerer det:

- Du oppretter et Støttekonto og velger hvilken organisasjon du vil støtte
- Du får renter i henhold til vår prisliste
- Organisasjonen mottar et årlig bidrag fra banken som tilsvarer en fastsatt prosentsats av inntektene på kontoen

Les mer og opprett konto på www.cultura.no/stottekonto